

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЄКТНО-МОДУЛЬНОГО ПІДХОДУ
ДО НАДОЛУЖЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Розроблено в межах проєкту ЮНІСЕФ «Підсилення спроможності системи інклюзивної освіти», реалізує ГО "NOVA UNITED" за фінансової підтримки Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) через державний банк розвитку KfW

Вступ	3
I. Традиційне навчання vs Надолуження освітніх втрат	7
II. Проєктно-модульний підхід	11
• Ключові переваги ПМП у надолуженні освітніх втрат	12
• Тривалість і формати модулів	14
• Чому рекомендовано саме ≈ 14 годин?	15
• Рамка планування модулів: від цілі до етапу	17
• Фокус на формуванні наскрізних умінь і ключових компетентностей	19
• Міжпредметний підхід до формування проєктів та модулів	21
• Сильний старт: як захопити увагу на початку модуля	23
• Часті запитання й типові труднощі	24
• На завершення	25
III. Формування навчальних груп	26
• Групи за віковим принципом	26
• Групи за освітніми потребами (змішана модель)	27
• Гнучка диференціація: поєднання моделей	27
• Атмосфера взаємопідтримки	27
IV. Методи й засоби надолуження освітніх втрат	28
• Проєкти з практичними компонентами	28
• Як метод проєктів підтримує надолуження	29
• Ідеї для впровадження «вже завтра»	29
• Як організувати роботу?	32
• Ігрові формати	33
• Ідеї для впровадження «вже завтра»	33
• Творчі завдання	34
• Ідеї для впровадження «вже завтра»	35
• Інтерактивні завдання	36
• Ідеї для впровадження «вже завтра»	37
• Засоби навчання	38
• Роль засобів у подоланні освітніх втрат	38
• П'ять груп засобів з прикладами	38
• Засоби «своїми руками» (для «папки укриття»)	40
V. Оцінювання у модульному навчанні	42
VI. Приклади модульних програм (кейси)	45
• Українська мова	45
• Англійська мова	50
• Історія України	54
• Математика	59
• Додатки	61
РОЗДІЛ 1. ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ	61

ВСТУП

Освіта завжди була ключовою умовою стабільності суспільства, національної безпеки, економічного розвитку та формування людського капіталу. Проте останні роки стали надзвичайно складними для української освітньої системи. Пандемія COVID-19 спричинила раптовий і вимушений перехід на дистанційне навчання, який супроводжувався численними викликами – від обмеженого доступу до цифрових пристроїв і нестабільного інтернету до недостатньої цифрової компетентності учасників освітнього процесу.

Щойно система почала адаптуватися до нових форматів, країна зіткнулася з набагато масштабнішим потрясінням – повномасштабним вторгненням РФ. Це призвело до ще глибших освітніх втрат – як індивідуальних, так і системних.

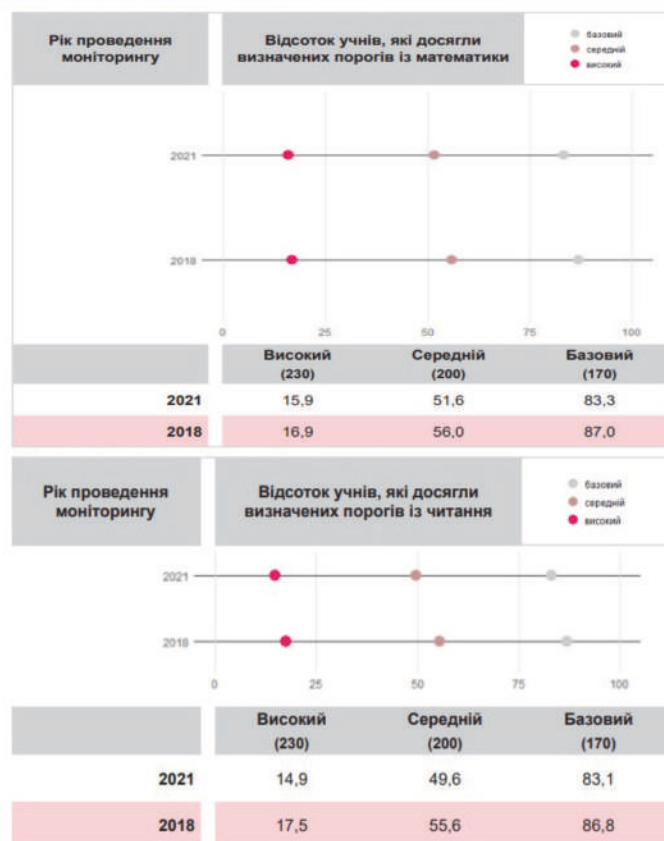
Освітні експерти виділяють низку ризиків, пов'язаних із цим явищем:

- зниження навчальних досягнень і уповільнення освітнього поступу;
- посилення нерівності між учнями з різними соціально-економічними стартовими умовами;
- довгострокові економічні наслідки, зокрема зниження продуктивності та темпів зростання ВВП;
- більша вразливість країн із нижчим рівнем доходів до накопичених освітніх втрат.

Варто зазначити: освітні втрати – це не лише втрачені знання або навички. Це також обмеження можливостей для соціалізації, емоційного розвитку та формування м'яких навичок. Їхній вплив накопичується і з часом поглиблюється, впливаючи на подальше навчання, професійні орієнтири та якість життя загалом.

Освітні втрати: що ми бачимо в українських реаліях?

Описані прояви освітніх втрат мають конкретне вимірювання в українських умовах. Зокрема, погіршення навчальних досягнень учнівства через пандемію можна побачити, якщо порівняти результати першого та другого циклів загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти (ЗЗМЯПО), проведених відповідно у 2018 та 2021 роках (рис. 1).

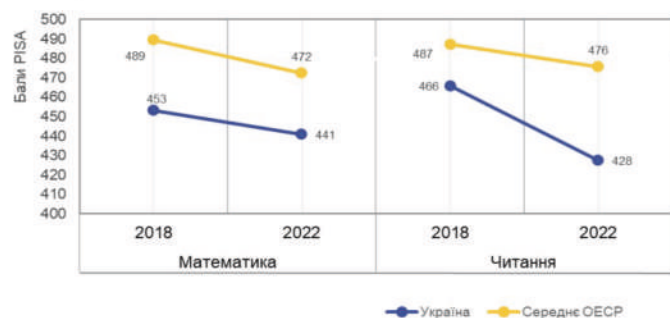
Рис. 1. Досягнення випускниками початкової школи визначених порогів сформованості математичної та читацької компетентностей в розрізі ЗЗМЯПО 2018 та 2021 років

• Джерело: бази даних першого та другого циклів загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти. Таблиці 2.15 та 3.22.
URL: <https://surl.li/ihvafe>

Отримані результати дослідження вказують на те, що за три роки, після проведення першого циклу ЗЗМЯПО-2018, рівень читацької та математичної компетентностей випускників початкової школи знизився: середній бал з читання став меншим на 3,9 бала, а з математики – на 3,1. Крім того, на 3,7% збільшилася частка учнів та учениць, які не досягли базового порогу в оволодінні даними компетентностями¹.

Першим масштабним і репрезентативним дослідженням, яке дало змогу комплексно оцінити стан української освіти після початку повномасштабного вторгнення, стало міжнародне оцінювання якості освіти PISA-2022. Це дослідження стало своєрідним «зрізом» ситуації, надавши об'єктивні дані щодо рівня сформованості ключових компетентностей українських підлітків у порівнянні з попередніми роками. Результати чітко продемонстрували наявність відчутних освітніх втрат. Порівняно

з циклом 2018 року, коли Україна брала участь у PISA вперше, середній бал наших учнів знизився у всіх напрямках оцінювання: з математики – на 12 балів, а з читання – на 38 балів².

Рис. 2. Тенденції в середній успішності з математики та читання в Україні та країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСП) між циклами PISA 2018 р. та 2022 р.

Як свідчать результати, найбільші втрати спостерігаються в успішності оволодіння читацькою грамотністю. Якщо співвіднести показники з прийнятою у PISA–2022 умовною шкалою, де різниця у 20 балів відповідає приблизно одному року навчання, то відставання українських учнів у цій галузі можна оцінити майже у два роки шкільного навчання (рис. 2).

Порівняння середніх результатів українських 15-річних підлітків із досягненнями їхніх ровесників з країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСП) демонструє суттєвий розрив у галузях, які вимірює PISA. Так, у математиці ця різниця становить 31 бал, що еквівалентно півтора рокам навчання за стандартами дослідження. Ще більш тривожною є ситуація з читанням, де відставання сягає 48 балів – майже два з половиною роки навчання.

Крім того, з метою відстеження змін у навчальних досягненнях учнів та своєчасного реагування на виявлені проблеми, у 2023 році Державною службою якості освіти було ініційовано загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. Воно охопило учнів 6-х та 8-х класів і зосереджувалося на двох ключових предметах – математиці та українській мові.

Вибір саме цих років навчання був зумовлений кількома факторами. В Україні відсутня системна практика дослідження результатів навчання учнів базової школи, тому 6-й клас став логічною точкою відліку – на цьому етапі завершується перший цикл базової освіти, що потребує комплексного оцінювання. Оцінювання в 8-му класі, своєю чергою, виконує превентивну функцію: воно дає змогу визначити, які прогалини можна усунути у 9-му класі, перед переходом до

старшої профільної школи.

Для аналізу результатів було застосовано чотирирівневу шкалу навчальних досягнень: початковий, середній, достатній і високий рівні. Дані, отримані після тестування з математики виявили цікаву динаміку. Як в 2023, так і в 2024 роках, більшість учнів показали середній рівень знань – 64,2% та 57,8% відповідно. Поряд із цим спостерігалось зростання частки тих, хто досяг достатнього рівня – з 24% до 29%. Незначно збільшилася й кількість учнів з високим рівнем – з 4,4% до 5,5%. Частка учасників, які продемонстрували початковий рівень, залишилася незмінною.

Рис. 3. Розподіл учасників тестування з математики 2023–2024 рр. за рівнями досягнень, 6 клас

За результатами тестування з української мови серед учнів 6-х класів у 2023 та 2024 роках більшість учнів демонстрували середній рівень знань. Проте у 2024 році спостерігається зниження частки учнів із середнім рівнем (з 65,4% до 58,4%) та одночасне зростання частки учнів із достатнім рівнем (з 31,1% до 37,9%). Це свідчить про покращення успішності, адже більше учнів змогли підвищити свій рівень знань із середнього до достатнього. Кількість учнів із початковим та високим рівнями залишилася стабільною.

Рис. 4. Розподіл учасників тестування з української мови 2023–2024 рр. за рівнями досягнень, 6 клас

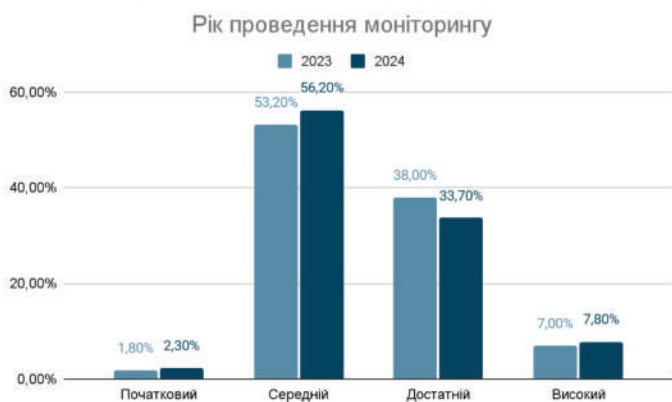
Таким чином, у 2024 році шестикласники продемонстрували незначне, але помітне покращення результатів з математики та української мови. Це відображається у збільшенні частки тих учнів, які досягли достатнього рівня, та одночасному зменшенні частки тих, хто залишився на середньому рівні. Така тенденція є позитивним сигналом і може свідчити про підвищення ефективності навчального процесу або кращу підготовку учнів.

Водночас, порівняння результатів тестування 2023 та 2024 років дозволяє виявити, що кількість учнів, які перебувають на початковому та високому рівнях, залишилася майже без змін. Це вказує на необхідність подальшої роботи над підтримкою учнів із початковим рівнем навчальних досягнень.

Упродовж 2023 та 2024 років результати тестування з математики серед учнів 8-х класів залишалися відносно стабільними. Переважна більшість учасників продемонструвала середній рівень навчальних досягнень: 53,2% у 2023 році та 56,2% у 2024 році. Це свідчить про те, що основна маса восьмикласників володіє необхідними базовими математичними знаннями та вміннями, проте значна частина ще не досягає достатнього рівня.

Водночас, у 2024 році спостерігається зниження частки учнів, які отримали результати достатнього рівня – з 38% до 33,7%. Така динаміка може свідчити про певні труднощі у засвоєнні більш складного навчального матеріалу або недостатню ефективність методів навчання для цієї групи учнів.

Кількість учасників тестування, які перебувають на початковому та високому рівнях, фактично змінилася, порівняно з попереднім роком.

Рис. 5. Розподіл учасників тестування з математики 2023–2024 рр. за рівнями досягнень, 8 клас

Порівняння результатів тестування з української мови серед учнів 8-х класів у 2023 та 2024 роках свідчить про відсутність суттєвих змін у рівні навчальних досягнень. Як і в 2023 році, основна частина учасників продемонструвала середній рівень знань – 61,4% у 2023 році та 61,5% у 2024

році. Це підтверджує стабільність показників у найбільшій групі учнів.

Дещо більш позитивна динаміка спостерігається у групі з достатнім рівнем знань: їх частка зросла з 33,4% у 2023 році до 34,7% у 2024 році. Однак це зростання, ймовірно, відбулося не за рахунок переходу учнів із середнього рівня, а за рахунок зменшення частки учнів із високим рівнем – з 4% до 3,1%.

Таким чином, хоча статистично частка учнів із достатніми результатами збільшилася, зниження відсотка високих досягнень не дає підстав говорити про загальне покращення ситуації в опануванні курсу української мови серед восьмикласників у 2024 році. Навпаки, збереження стабільно великої частки учнів на середньому рівні та зменшення групи з найвищими результатами свідчить про потребу в додаткових заходах для підтримки та розвитку потенціалу найсильніших учнів.

Рис. 6. Розподіл учасників тестування з української мови 2023–2024 рр. за рівнями досягнень, 8 клас

Отже, аналіз результатів тестування восьмикласників у 2024 році свідчить про незначне зниження рівня досягнень з математики порівняно з 2023 роком та відсутність помітних змін з української мови. Це вказує на потребу у посиленні роботи з формування математичної компетентності учнів та впровадженні заходів, спрямованих на збереження і розвиток досягнень з української мови, з особливим акцентом на підтримку учнів, здатних досягти високого рівня результатів.

Внаслідок цього, дані показники не лише сигналізують про наявні проблеми в якості освіти, а й вказують на масштабні освітні втрати, які накопичуються внаслідок низки кризових чинників. Для усвідомлення повної картини ситуації важливо чітко зрозуміти, що мається на увазі під терміном «освітні втрати» та які аспекти він охоплює.

У чинному освітньому законодавстві України відсутні усталені поняття «освітні/навчальні втрати». Так само немає однозначного наукового визначення цих термінів.

³Звіт за результатами загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. Київ, 2024. 39 с. URL: <https://surl.li/qjmgju>

Міжнародні дослідження у цій сфері демонструють значну варіативність термінології. В українській науковій традиції часто використовується калькування з іноземних джерел, що призводить до існування кількох взаємозамінних понять: «освітні прогалини», «навчальні втрати», «втрати у навчанні», «розриви в навчальних досягненнях» тощо.

Міжнародні організації, зокрема ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ та Світовий банк, визначають освітні втрати як будь-яке зменшення обсягу знань чи навичок, а також уповільнення або переривання освітнього поступу, найчастіше спричинене тривалими пропусками навчання або його повним призупиненням⁴.

Варто зазначити, що поняття «освітні втрати» не обмежується лише навчальними втратами. У широкому розумінні воно охоплює зниження можливостей комплексного розвитку дитини – інтелектуального, соціального, емоційного та психологічного.

З цієї позиції експерти Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО) умовно виокремлюють три взаємопов'язані складові освітніх втрат:

- навчальні (втрата знань, умінь, навичок, ставлень тощо);
- виховні;
- уповільнення розвитку особистості (зокрема психологічні втрати).

Узагальнюючи наявні підходи до визначення навчальних втрат, фахівці УЦОЯО пропонують розглядати цей термін як будь-яке зниження рівня знань, умінь чи навичок або уповільнення/переривання навчального поступу, спричинене перервами у навчанні чи погіршенням його умов⁵.

Крім того, пандемія COVID-19, а згодом і повномасштабне вторгнення росії в Україну, спричинили значне звуження можливостей для повноцінного соціокультурного розвитку дітей та молоді (зокрема виховних можливостей), що проявилось у різкому зниженні відвідуваності закладів позашкільної освіти, культурних і мистецьких установ. Це призводить до виховних втрат, які є порушенням особистісного та соціального становлення молоді, що виникає внаслідок недостатньої методичної підтримки, слабкої організації виховної роботи або системних збоїв у ній. Як наслідок, ми спостерігаємо втрати ціннісних орієнтирів, спотворення моделей поведінки та руйнування моральних засад.

Окрім цього, повномасштабна війна в Україні суттєво позначилася на психологічно-емоційному стані школярів і, як наслідок, на їхніх навчальних можливостях. Це спричинило значні психологічні втрати: зросла кількість проявів апатії, тривожності, страху

внутрішньої напруженості, знизилася мотивація до навчання та залучення в освітній процес. Особливу тривогу викликає те, що ці зміни спостерігаються не лише в короткостроковій перспективі, а й мають ризик довготривалих наслідків, впливаючи на психічне здоров'я дітей та підлітків⁶.

Такі виклики вимагають від освітян не лише гнучкості та адаптивності, а й переосмислення підходів до навчання та виховання. У новій реальності завдання школи виходить за межі передавання знань – воно включає підтримку емоційного стану учнів, створення безпечного простору для навчання та відновлення втрачених компетентностей. Щоб подолати накопичені прогалини, потрібні системні та водночас індивідуалізовані рішення, засновані на сучасних методиках і достовірних даних про реальний рівень навчальних досягнень.

Наступні розділи посібника пропонують дієві рішення та методичні орієнтири для педагогічної спільноти, яка сьогодні працює у виняткових умовах, але з незмінною місією – забезпечити якісну та доступну освіту кожній дитині в Україні.

I. ТРАДИЦІЙНЕ НАВЧАННЯ VS НАДОЛУЖЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Система традиційного навчання формувалася десятиліттями й базується на ідеї послідовного засвоєння програмного матеріалу всіма учнями класу в єдиному темпі. Вона передбачає стабільний ритм, розподіл часу на вивчення нових тем і контроль знань. Проте в сучасних умовах традиційна модель виявляється недостатньо гнучкою.

Натомість підхід до надолуження освітніх втрат суттєво відрізняється. Він виникає як реакція на ситуації, коли значна кількість учнів має прогалини у знаннях і вміннях, накопичені через об'єктивні причини – перерви в навчанні, зміну формату уроків, вимушену міграцію або психологічні фактори. Тут у центр уваги ставиться не абстрактний «середній» учень, а реальний рівень навчальних досягнень кожного, і навчання організовується так, щоб відновити базу, необхідну для подальшого руху.

Для більш глибокого розуміння цих відмінностей варто розглянути основні аспекти, за якими традиційне навчання і надолуження освітніх втрат суттєво відрізняються.

1. Мета.

Мета освітнього процесу є визначальним чинником, який впливає на всю організацію навчання, підбір методів, темп роботи та систему оцінювання. У традиційному навчанні основна мета полягає у послідовному засвоєнні нового матеріалу відповідно до визначеного календарно-тематичного плану. Це означає, що навчальна програма побудована так, щоб кожен розділ логічно розвивав і доповнював попередній, а наприкінці навчального року учні досягли встановлених освітніх стандартів. Вчитель, у свою чергу, орієнтується на середній рівень підготовки класу і рухається вперед згідно з планом, акцентуючи на послідовному опануванні нового матеріалу та підготовці до підсумкових робіт. Важливою складовою є короткі повторення вже пройдених тем, але вони, як правило, мають підтримувальний характер і не є основною метою навчання.

Проте такий підхід не завжди дає змогу врахувати індивідуальні особливості учнів, зокрема тих, хто має освітні втрати. У цих випадках надолуження виступає як необхідна складова освітнього процесу з іншою головною метою – відновлення і закріплення базових знань, умінь і навичок, які є фундаментальними для подальшого успішного засвоєння нової інформації.

Це означає, що освітній процес у такому підході не просто рухається вперед за планом, а насамперед зосереджується на усуненні конкретних «локальних» прогалин, які заважають учням продовжувати навчання ефективно. Тобто немає сенсу форсувати вивчення нових тем, доки не буде відновлено необхідний рівень знань із попередніх розділів. Такий підхід вимагає індивідуалізації, гнучкості та врахування реального рівня готовності кожного учня.

Таким чином, якщо традиційна мета орієнтована на реалізацію освітньої програми у визначені строки і досягнення стандартизованих результатів, то мета надолуження – забезпечити рівень базової компетентності кожного учня, створити надійну основу для подальшого навчання та підвищити внутрішню мотивацію та впевненість у власних силах. Ця мета відповідає вимогам сучасного освітнього середовища, яке дедалі більше зосереджується на індивідуальних освітніх траєкторіях і результатах, а не лише на формальному проходженні навчальної програми.

2. Темп.

Темп навчання є одним із ключових чинників, який визначає, наскільки ефективно учні засвоюють навчальний матеріал, а також впливає на їхню мотивацію і впевненість у власних силах. У традиційній системі навчання темп зазвичай встановлюється відповідно до календарно-тематичного плану, який регламентує, коли і скільки часу слід приділити вивченню кожної теми. Цей темп є сталим і орієнтованим на середнього учня класу, що дозволяє систематично рухатися вперед, охоплюючи весь обсяг навчальної програми у визначені строки.

Таке регламентоване й уніфіковане планування темпу забезпечує певний порядок і передбачуваність у навчальному процесі, однак воно має й суттєві обмеження. Зокрема, учні, які відстають через наявні прогалини у знаннях або складності з опануванням певних тем, часто не отримують достатньо часу для усунення цих проблем, бо клас рухається вперед за встановленим графіком. Як наслідок, деякі учні втрачають мотивацію, відчувають невпевненість, а їхні освітні прогалини накопичуються.

У підході до надолуження освітніх втрат темп навчання радикально відрізняється від традиційного. Він є гнучким, адаптивним і підлаштовується під потреби конкретного учня

або групи учнів. Першочергова задача – встановити, які саме знання і навички потребують відновлення, і виділити на це достатньо часу. Це означає, що темп може бути як уповільненим, щоб забезпечити ретельне закріплення матеріалу, так і прискореним, якщо учень вже має відповідний рівень знань і лише потребує повторення чи закріплення.

Гнучкий темп навчання дозволяє не лише закривати прогалини, а й підвищувати ефективність подальшого засвоєння нових тем, адже учень переходить до нового матеріалу лише тоді, коли базові знання і вміння сформовані належним чином. Такий підхід знижує ризик накопичення освітніх втрат і сприяє формуванню впевненості у власних силах, що позитивно впливає на загальний навчальний процес.

Отже, темп навчання в рамках надолуження освітніх втрат – це динамічна величина, що постійно коригується на основі діагностичних даних і реальних досягнень учнів, тоді як традиційна система орієнтована на сталий і визначений графік без суттєвих відхилень.

3. Методи.

Методи навчання відіграють вирішальну роль у тому, як учні засвоюють матеріал і долають навчальні труднощі. У традиційній системі освіти переважають стандартизовані методи, які орієнтовані на передачу нового навчального матеріалу і його закріплення в межах класно-урочної системи. Найчастіше це лекції, пояснення, демонстрації, виконання вправ за зразком, контрольні роботи та тематичні тести. Такий набір методів підходить для роботи з класом як однорідною групою, де учні рухаються в єдиному темпі. Важливою характеристикою є також фокус на формальні результати – перевірку рівня засвоєння матеріалу за допомогою оцінювання.

Надолуження освітніх втрат вимагає застосування більш гнучких, адаптивних і диференційованих методів, які враховують індивідуальні освітні потреби учнів. Здебільшого це робота в малих групах або індивідуальні консультації, інтерактивні вправи, які стимулюють активну діяльність учня, використання технологій – онлайн-платформ, тренажерів, мультимедійних засобів. Значна увага приділяється повторенню матеріалу в новому контексті, що допомагає краще закріпити знання і відновити логічні зв'язки між темами.

Крім того, надолуження передбачає застосування формульованого оцінювання, що включає регулярний зворотний зв'язок, аналіз помилок, рефлексію, а також створення індивідуальних планів навчання, які постійно коригуються залежно від успіхів учня.

Отже, якщо традиційні методи фокусуються на лінійному просуванні та стандартних формах перевірки знань, то методи надолуження освітніх

втрат – це, перш за все, диференціація, індивідуалізація, інтерактивність та підтримка учня на кожному етапі компенсації прогалин.

4. Оцінювання.

Оцінювання є одним із найважливіших компонентів навчального процесу, оскільки воно не лише фіксує рівень засвоєння матеріалу, а й сприяє коригуванню подальшої освітньої траєкторії. У традиційному навчанні переважно застосовуються планові тематичні, семестрові та підсумкові контрольні роботи, які мають на меті перевірити засвоєння певних тем або розділів програми. Результати такого оцінювання фіксуються у вигляді балів або оцінок, що впливають на підсумкову успішність учня. Цей підхід орієнтований на формальне підтвердження відповідності учня визначеним стандартам і часто має суто сумарний характер – він відображає «що» і «наскільки» учень засвоїв, але меншою мірою зосереджується на процесі навчання.

В процесі надолуження освітніх втрат оцінювання набуває більш формульованого характеру, тобто воно спрямоване на підтримку і стимулювання навчального поступу, а не лише на підбиття підсумків. Регулярний моніторинг прогресу, короткі діагностичні тести, спостереження за виконанням завдань та аналіз помилок дають змогу вчителю оперативно виявляти проблемні зони й коригувати освітню траєкторію учня. Такий підхід передбачає створення індивідуальних карт успіху, де фіксуються досягнення і зони, що потребують додаткової уваги.

Крім того, формульоване оцінювання допомагає учням відчувати власний прогрес, що позитивно впливає на їхню мотивацію, знижує рівень тривожності і сприяє розвитку самооцінки як освітнього ресурсу. Важливо, що в цьому підході оцінювання тісно пов'язане із зворотним зв'язком і рефлексією, що формує культуру усвідомленого навчання і відповідальності за власну освітню траєкторію.

Отже, оцінювання у традиційному навчанні здебільшого має підсумковий і стандартний характер, спрямований на перевірку відповідності освітнім нормам, тоді як у процесах надолуження освітніх втрат воно виступає інструментом підтримки, розвитку і мотивації учнів з акцентом на індивідуальний прогрес і системну корекцію навчання.

5. Ресурси.

Ресурси, які використовуються в освітньому процесі, безпосередньо впливають на якість і ефективність навчання. У традиційному навчанні основними ресурсами є підручники, робочі зошити, навчальні програми, методичні посібники, а також класно-урочна система, що включає уроки, домашні завдання та контрольні роботи. Цей набір інструментів орієнтований на стандартизоване подання матеріалу для всього

класу, без суттєвої диференціації за індивідуальними потребами учнів. Більшість ресурсів мають лінійний характер, що відповідає послідовності тем і темпу, визначеному навчальним планом.

Натомість у процесах надолуження освітніх втрат ресурси є більш різноманітними і гнучкими, адже мають задовольняти широкий спектр індивідуальних освітніх потреб. Тут активно застосовуються діагностичні тести для визначення конкретних прогалин, мікромодулі для повторення окремих тем чи навичок, інтерактивні вправи, тренажери, мультимедійні матеріали, а також онлайн-платформи, які дозволяють працювати у зручному для учня режимі та темпі.

Значну роль відіграють також індивідуальні навчальні плани і диференційовані завдання, що розробляються з урахуванням результатів діагностики. Такі ресурси сприяють глибшому розумінню матеріалу, а також розвитку вміння працювати самостійно, планувати власне навчання та використовувати доступні інструменти для усунення освітніх втрат.

Отже, якщо традиційні ресурси мають класично-стандартний характер і зорієнтовані на однотипне навчання класу, то ресурси надолуження освітніх втрат – це комплексний, індивідуалізований та технологічно підсилений набір засобів, який допомагає максимально ефективно відновити і закріпити втрачені знання та навички.

6. Емоційний компонент.

Навчання – це не лише засвоєння знань і формування навичок, а й складний психологічний процес, у якому емоції відіграють визначальну роль. У традиційній системі освіти емоційний аспект часто залишається на другому плані, адже основна увага приділяється виконанню освітньої програми та досягненню стандартів. Хоча вчителі намагаються підтримувати позитивну атмосферу, проте рівень стресу, тривожності чи неуспішності в учнів може залишатися високим, особливо у тих, хто відстає від основної маси класу. Відсутність гнучкості в темпі і методах навчання іноді посилює негативний емоційний досвід учнів, знижуючи їхню мотивацію і самооцінку.

Підхід до надолуження освітніх втрат акцентує увагу на емоційному благополуччі учня як на одній із ключових умов успішного навчання. Відновлення знань і навичок супроводжується підтримкою, розумінням і створенням безпечного освітнього середовища, де учень не боїться помилок і має змогу відчути власний прогрес. Зниження навчальної тривожності, підвищення впевненості у власних силах і мотивації є не менш важливими завданнями, ніж саме засвоєння навчального матеріалу.

У цьому контексті застосовуються методи психологічної підтримки, формувальне оцінювання з конструктивним зворотним зв'язком, індивідуальна робота, а також створення позитивного мікроклімату в класі або навчальній групі. Такий підхід допомагає не лише подолати освітні втрати, а й повернути учня до активної та усвідомленої участі в навчальному процесі.

Таким чином, якщо традиційне навчання орієнтується переважно на досягнення академічних результатів, то надолуження освітніх втрат інтегрує емоційний компонент як невід'ємну складову, без якої успішне подолання навчальних труднощів є неможливим.

Отже, надолуження освітніх втрат – це не просто «повторення пройденого», а цілісний педагогічний процес, який забезпечує рівність у доступі до якісної освіти і створює умови для реалізації потенціалу кожного учня. У сучасних умовах, коли освітні виклики стають дедалі складнішими, інтеграція таких адаптивних підходів є необхідною умовою підвищення ефективності навчання та соціальної справедливості в освіті.

У сучасних умовах освітній процес стикається з численними викликами, серед яких особливо гострою є проблема «локальних» навчальних втрат – точкових прогалин у знаннях, уміннях чи навичках окремих учнів або груп. Ці локальні проблеми часто виникають через різноманітні причини: тривалі перерви в навчанні (пандемія, війна, міграція), зміна формату уроків, психологічні труднощі або недостатній індивідуальний супровід. Вони створюють значні бар'єри для подальшого успішного опанування матеріалу і можуть призвести до загального зниження успішності та мотивації.

Для системного подолання цих локальних освітніх проблем Світовий банк спільно з міжнародними організаціями розробив модель RAPID (Response to Address Pandemic Induced Learning Losses)¹. Ця модель не лише стратегічно окреслює ключові напрямки роботи, а й дає практичні орієнтири для дій як на рівні державної освітньої політики, так і на рівні щоденної діяльності вчителя.

1. Охопити кожную дитину і залучити її до навчання.

Першим та найважливішим кроком є забезпечення, щоб жодна дитина не залишилася поза навчальним процесом. Це означає, що увага має бути зосереджена на індивідуальних потребах кожного учня, а не лише на середньому рівні класу. У контексті локальних навчальних проблем це дозволяє виявити тих учнів, які потребують особливої підтримки, і не допустити їхньої «втрати» в системі освіти. Залучення передбачає не лише фізичну присутність на уроках, а й активну участь, мотивацію, емоційний комфорт і відчуття підтримки.

2. Постійно оцінювати рівень результатів навчання.

Для ефективного виявлення локальних прогалин необхідна регулярна, системна діагностика навчальних досягнень. Це може бути як формальне тестування, так і спостереження, бесіди, аналіз виконання завдань. Постійне оцінювання дозволяє швидко ідентифікувати проблемні зони, своєчасно коригувати освітній процес та відслідковувати прогрес учня. Такий підхід гарантує, що надолуження освітніх втрат відбувається цілеспрямовано і адаптивно.

3. Пріоретизувати навчання фундаментальних основ.

Робота над локальними проблемами потребує концентрації на базових знаннях і навичках – читанні, письмі, арифметиці, логіці. Саме ці фундаментальні компетентності є основою для подальшого навчання у всіх предметах. Відновлення цих основ у пріоритеті забезпечує, що учень зможе впевнено долати складніші навчальні етапи без накопичення нових прогалин.

4. Підвищити ефективність через компенсувальне навчання.

Використання адаптивних, гнучких методів навчання – індивідуальних, групових занять, інтерактивних вправ, мультимедійних ресурсів – допомагає максимально ефективно усунути локальні освітні втрати. Компенсувальне навчання відрізняється від традиційного тим, що орієнтується на конкретні потреби і темпи учня, дозволяє враховувати особливості сприйняття і мотивації, що значно підвищує якість засвоєння матеріалу.

5. Розвивати психосоціальне здоров'я та добробут.

Психологічний комфорт і емоційна підтримка – невід'ємна складова процесу надолуження освітніх втрат. Локальні навчальні проблеми нерідко супроводжуються зниженням самооцінки, тривожністю, втратою мотивації. Робота з психосоціальним здоров'ям допомагає учням подолати ці бар'єри, знижує навчальну тривожність і створює позитивний клімат для навчання. Це забезпечує не лише академічний, а й особистісний розвиток, що важливо для сталих результатів.

Загалом, підхід до локальних навчальних проблем, який базується на принципах моделі RAPID, сприяє формуванню більш гнучкої, адаптивної і чуйної освітньої системи, здатної ефективно реагувати на індивідуальні потреби учнів і подолати наслідки освітніх втрат. Впровадження таких комплексних стратегій є ключовим для підвищення загального рівня успішності, збереження мотивації до навчання і

створення сприятливого середовища для розвитку кожного учня.

Таким чином, інтеграція моделі RAPID у практику надолуження освітніх втрат дозволяє не лише подолати локальні освітні проблеми, а й забезпечити сталий розвиток освітньої системи в цілому, спрямований на якість і доступність освіти для всіх.

II. ПРОЄКТНО-МОДУЛЬНИЙ ПІДХІД

Війна та тривалі перерви у навчанні призвели до того, що учні приходять до класу з різним рівнем предметної підготовки, мотивації, темпу засвоєння матеріалу та цифрової грамотності. До того ж уроки часто перериваються тривогами і постійно змінюють формати (очно/змішано/офлайн в укритті).

Щоб працювати керовано, передбачувано та ефективно, нам потрібна методика, яка одночасно забезпечує структуру, гнучкість і видимий прогрес.

Проектно-модульний підхід (ПМП) пропонує саме це. Він поєднує короткі, логічно завершені модулі з реальними учнівськими продуктами. Така комбінація допомагає учням усвідомлювати значення своєї роботи, а вчителю – оперативно реагувати на ситуацію: адаптувати зміст, обирати формат завдань, формувати групи, регулювати темп навчання.

Коротко

- Модуль відповідає на питання «Як організовано навчання», а Проект – на «НАВІЩО і ЩО ми створюємо».

Модуль – це логічний «блок» навчання. У нього чітка структура, конкретна мета і визначений час реалізації. Зміст подається порційно, без перевантаження. Це знижує стрес і створює відчуття контролю над процесом. Для учнів, які мають прогалини, модульна логіка – це передусім точка опори.

Проект – це практичний «каталізатор» інтересу. Він ставить перед учнями реальну проблему й завершується створенням конкретного продукту: інструкції, презентації, протоколу, макета чи міні-дослідження. Діти не просто виконують завдання – вони планують, співпрацюють, шукають рішення, презентують результати, отримують зворотний зв'язок. Інакше кажучи – вони навчаються діяти.

Проектно-модульний підхід (ПМП) – це синергія двох потужних педагогічних методик, які підсилюють одна одну. Учні бачать свій поступ і відчувають, що просуваються вперед. Вчитель, своєю чергою, отримує зручні інструменти для адаптації навчального процесу. Це особливо важливо зараз, коли швидкий і помітний прогрес потрібен не лише для результатів, а й для відновлення впевненості, зниження тривожності та повернення віри у власні сили.

Як ПМП відповідає на сучасні виклики

Освітній виклик

- Різний рівень підготовки та мотивації
- Переривання занять через тривоги
- Втрата сенсу навчання
- Високий рівень навантаження й стресу

Рішення в межах ПМП

- Диференційовані завдання в межах одного модуля
- Короткі, завершені навчальні цикли
- Робота над реальним і зрозумілим учнівським продуктом
- Дозована подача змісту з чіткою структурою

КЕЙС ІЗ ПРАКТИКИ: ЯК ТЕМА ОЖИВАЄ

Розповідає вчителька математики

«Коли ми почали вивчати тему «Лінійна функція» у 7-му класі, я зловила себе на думці: проводжу три стандартні уроки – пояснення, вправи, закріплення – а частина дітей просто «відключається». Вони сидять мовчки, механічно щось виконують, але не розуміють, навіщо це їм.

Тоді я вирішила змінити формат – спробувала модульний підхід. Об'єднала тему в 14-годинний блок і запропонувала учням завдання: створити кінцевий продукт – «Маршрут шкільного автобуса з графіком руху і розкладом».

У процесі роботи діти будували графіки, розраховували час у дорозі, моделювали різні погодні умови й обирали оптимальні варіанти. Клас буквально ожив: учні сперечалися, перевіряли одне одного, аргументували свої пропозиції. Ті, хто раніше просто списували вправи, раптом активно включилися – бо завдання стало для них зрозумілим і наближеним до реального життя.

Для мене як учительки це був головний результат: діти побачили, що математика – це не набір абстрактних формул, а реальний інструмент для вирішення практичних задач. Замість пасивного виконання – з'явився інтерес, командна робота, глибше розуміння теми».

Ключові переваги ПМП у надолуженні освітніх втрат

Проектно-модульний підхід – це гнучка, варіативна система, яку легко адаптувати до реальних потреб учнів. Він дозволяє регулювати обсяг, складність і темп навчання, зберігаючи при цьому цілісність і логіку процесу.

ТОЧНІСТЬ І ФОКУС

Що це означає? Один модуль має охоплювати не більше 1–2 ключових прогалин. Не варто намагатися «надолужити все одразу». Головна мета – сфокусуватися на тому, що реально стримує подальший поступ учнів.

Приклад із класу. Перед початком модуля з української мови вчитель проводить коротку (8 хв) діагностику: кілька завдань на правопис слів з апострофом та вживання відмінкових закінчень. Результати показують, що саме ці теми викликають найбільше труднощів. Відтак плануються дві мікролекції з практичними вправами, спрямовані на «вузлові місця».

Порада

- Дотримуйтеся принципу «1–2 поняття – 1 продукт». Наприклад, учні створюють мінібуклет «Правила з апострофом у картинках» або записують пояснювальне відео про правильне вживання відмінкових закінчень.

ПРОГНОЗОВАНІСТЬ І ТЕМП

Що це означає? Повторювана структура модуля знижує тривожність і підвищує автономність. Учні завжди знають, що буде далі, і чітко розуміють, на якому етапі перебувають. Це створює відчуття безпеки і впорядковує навчання.

Приклади з класу.

На уроці з теми «Системи рівнянь» вчитель працює через дошку поступу (навчальний трекер, канбан-дошка): «Плануємо – В роботі – Готово». Команди щодня проводять короткі стендапи: «Що зробили? Що було складно? Що далі?». Така структура допомагає учням бачити поступ і знімати напруження від великої теми, розбиваючи її на зрозумілі кроки.

Під час модуля з історії на тему «Українська революція 1917–1921 рр.» команди отримують підзавдання: зібрати факти, створити інфографіку, підготувати презентацію. Вчитель задає однаковий ритм: кожні два уроки – короткий «спринт» із проміжним результатом. Учні знають: кінець спринту означає демонстрацію продукту, обговорення й 5-хвилинну ретроспективу, де кожна команда відповідає на запитання: «Що вдалося? Що завадило? Що можна зробити інакше?»

Порада

- Плануйте модулі у форматі 2–3 коротких спринтів. Після кожного обов'язково проводьте рефлексію. Це формує навичку аналізу власного поступу.

АКЦЕНТ НА РЕЗУЛЬТАТ

Що це означає? Кожен модуль має завершуватись результатом, який можна побачити, оцінити і вдосконалити. Це не абстрактна оцінка – це продукт, що має практичне застосування.

Приклади з класу.

У 7-му класі на уроці хімії учні створюють «Порадник для молодших братів і сестер: як безпечно користуватися побутовою хімією». Вони працюють у групах, збирають приклади, малюють схеми, додають попереджувальні знаки (пиктограми або стікерпак). У фіналі продукт оформлюють у вигляді PDF і надсилають батькам. Діти отримують не лише оцінку, а й неабияке задоволення за корисну справу, яка має реальну цінність для їхніх сімей.

Після вивчення теми «Київська Русь» учні роблять інтерактивну карту «Торгівельні шляхи та культурні центри». Вони презентують її класу, отримують запитання від однокласників і вчителя, а потім удосконалюють кінцевий варіант.

Порада

- Плануйте «демо-день» посередині модуля. Навіть коротка демонстрація проміжного результату дозволяє зібрати ранній фідбек, зекономити час на фіналі й розвинути навичку роботи з критичними заувагами.

ГНУЧКІСТЬ

Що це означає? У межах модуля можна варіювати ролі, формат завдань і рівень складності. Це дає змогу враховувати індивідуальні стилі навчання та сильні сторони учнів, не втрачаючи спільної мети.

Приклади з класу.

У проєкті «Екологічна реклама» команди отримують спільне завдання – донести до громади важливу ідею. Однак шляхи виконання різні: одна група знімає відеоролик, інша створює плакат із візуальними символами, третя пише покрокову інструкцію «10 кроків до зменшення відходів». Усі продукти відповідають однаковим критеріям якості (ясність повідомлення, переконливість, грамотність), але кожна команда обирає формат, що відповідає її сильним сторонам. Це підсилює мотивацію й дає учням відчуття успіху.

Порада

- Підготуйте диференційовані шаблони: однакові критерії оцінювання, але різні варіанти продукту. Наприклад: інфографіка, есе, відео або презентація.

МІЖПРЕДМЕТНІСТЬ БЕЗ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ

Що це означає? Одна реальна проблема зазвичай охоплює кілька предметів. Важливо, щоб міжпредметні компоненти підтримували основну мету, а не створювали хаотичне перевантаження.

Приклади з класу.

У проєкті «Історія в цифрах» учні аналізують статистику певної епохи, подають її у вигляді буклета й пояснюють історичний контекст. В одному завданні поєднуються історичні знання, математичні уміння роботи з даними та мовленнява компетентність у створенні зрозумілого й грамотного тексту.

Порада

- Дотримуйтеся пропорції 70/30: 70% часу – на основний предмет, 30% – на підтримувальні компетентності. Це дозволяє розвивати міжпредметне мислення без надмірності.

ШВИДКИЙ ЦИКЛ ЗВОТНОГО ЗВ'ЯЗКУ

Що це означає? Формувальне оцінювання вбудоване в кожен етап модуля. Учні одразу отримують зворотний зв'язок, а вчитель – інформацію для корекції наступних кроків.

Приклади з класу.

Після кожного короткого спринту (5–10 хвилин роботи над завданням) команди проводять «Плюс–Дельта»: обговорюють, що вийшло добре («Плюс») і що варто змінити чи покращити («Дельта»). Учитель занотує типові помилки та відразу дає 7-хвилинний мікророз'яснення або міні–практикум, щоб закрити прогалини.

Приклад з математики: учні працюють із системами рівнянь. Після спринту учитель фіксує типові помилки у застосуванні формул і демонструє короткий алгоритм їх виправлення, а потім учні відпрацьовують його на 1–2 прикладах.

Приклад з історії, аналізуючи джерел про Українську революцію команди заповнюють таблицю «факт – джерело – достовірність». Учитель одразу позначає, які дані потребують перевірки, і стисло пояснює критерії їхньої достовірності.

Порада

- римайте під рукою картку перевірки доказів.

Картка для перевірки доказів

Питання

- 1. Яке джерело інформації?**
(Хто автор, коли і де оприлюднено матеріал?)
- 2. Чому ми йому довіряємо?**
(Які аргументи чи ознаки свідчать про надійність джерела?)
- 3. Які дані підтверджують висновок?**
(Факти, цифри, приклади або інші джерела)

Місце для відповіді

ЕКОНОМІЯ ЧАСУ ВЧИТЕЛЯ

Що це означає? Повторювана структура та готові шаблони суттєво зменшують підготовче навантаження. Вивільнений час можна спрямувати на роботу з учнями.

Приклади з класу.

Використовуються інструменти: «Паспорт модуля», шаблон канбан–дошки, рубрика оцінювання. Усі матеріали зберігаються у спільній папці. Коли тема змінюється – адаптується лише зміст, а структура лишається.

Порада

- Створіть власний «банк мікрОВікладів» – 5–10 коротких пояснень чи слайдів під типові прогалини учнів або найскладніші тематичні блоки. Використовуйте його повторно в різних модулях: це економить час і забезпечує стабільну якість пояснень.

ТРИВАЛІСТЬ І ФОРМАТИ МОДУЛІВ

Модулі можуть тривати від 8 до 20 академічних годин. Обирайте тривалість, виходячи з теми, рівня підготовки учнів і реальних можливостей розкладу.

Формати модулів: порівняльна таблиця

Формат	Тривалість	Характеристика	Доцільність
Експрес–модуль	8–10 годин	Швидка діагностика, робота з 1–2 ключовими поняттями або вміннями, спрощений продукт (наприклад, постер чи односторінковий бриф)	Усунення конкретних прогалин, «розігрів» перед складною темою
Оптимальний модуль (рекомендовано)	≈14 годин	Повний цикл: від діагностики до захисту. Поєднання предметних і життєвих навичок	Базовий формат для більшості тем
Поглиблений модуль	18–20 годин	Робота з дослідженням, складнішими ролями, залученням зовнішніх джерел або експертів. Можливість кількох ітерацій продукту	Глибоке опрацювання тем, розвиток дослідницьких і комунікативних умінь

ЧОМУ РЕКОМЕНДОВАНО САМЕ ≈14 ГОДИН?

Цей обсяг дає змогу пройти повний, збалансований цикл без втрат на важливих етапах.
У межах 14 годин можна якісно реалізувати шість ключових етапів:

1. стартова діагностика – визначення прогалин і цілей модуля;
2. відновлення ключових понять – міні-сесія (швидке занурення), вправи, робота з матеріалом;
3. проєктування – планування продукту, розподіл ролей;
4. створення продукту – практична реалізація;
5. публічний захист – презентація результату перед класом або іншою аудиторією;
6. рефлексія – аналіз досягнень, обговорення труднощів, формулювання висновків.

- Менш ніж 14 годин – ризик пропустити важливі етапи. Понад 20 годин – додаткове навантаження без суттєвого приросту ефективності.

Як скоротити модуль до 8–10 годин

- Об'єднайте етапи «відновлення змісту» і «проєктування»;
- Обмежтеся одним проміжним демо-продуктом;
- Спростуйте фінальний результат – наприклад, зробіть його у форматі постера чи короткого брифу.

Як розширити модуль до 18–20 годин

- Додайте польові або кабінетні дослідження;
- Залучайте зовнішні дані або джерела;
- Проведіть другу ітерацію створення продукту;
- Організуйте зустріч з експертом для консультації й фідбеку.

Поради

- Перед стартом будь-якого модуля скористайтесь чеклістом підготовки (див. додаток 2.1).
- У разі навчання в укритті скористайтесь базовим комплектом матеріалів (див. додаток 2.5).

ПРИКЛАД СТРУКТУРИ 14-ГОДИННОГО МОДУЛЯ

Етап	Тривалість	Дії та інструменти	Репліка вчителя (приклад)	Результат
Вступ до теми	1 год	Кейс для зацікавлення; мінідіагностика (6–8 завдань); формулювання мети. <i>Додаток 1.1.</i>	«Подивіться на цю ситуацію. Що тут працює/не працює? Давайте перевіримо, що варто згадати»	Визначені прогалини та спільна мета модуля
Початкове проєктування	1 год	Формулювання задачі у 2 реченнях; попередні критерії успіху; розподіл ролей; план «Плануємо – У роботі – Готово». <i>Додатки 2.4, 2.2 (за потреби)</i>	«Як ми зрозуміємо, що справді впоралися? Запишіть 2–3 ознаки успіху»	Чітке бачення задачі та критеріїв, план роботи
Первинне опрацювання змісту	1 год	МікрОВиклад (7–10 хв); практикум (10–15 хв); список «що треба знати/вміти». <i>Додаток 3.1</i>	«Зробімо одну вправу разом, а тепер застосуйте це до своєї задачі»	Сформовано базове розуміння ключових понять
Поєднання змісту та планування	1 год	Другий мікрОВиклад; уточнення критеріїв; планування джерел і даних; матриця відповідальності. <i>Додатки 2.4, 2.2</i>	«Де ми візьмемо дані? Як перевіримо їх достовірність?»	Конкретний план збору даних і уточнені критерії
Робота над продуктом – ітерація А	2 год	Ритм 10–20–20–5 (мікрОВиклад; практикум; командна робота; перевірка). <i>Додатки 1.2, 2.2</i>	–	Чернеткові фрагменти продукту + список потреб у знаннях
Проміжна демонстрація та підтримка	1 год	3-хв презентація від команди; взаємооцінка за критеріями; міні-сесії підтримки. <i>Додаток 1.4</i>	«Що з нашого чекліста виконано на 100%? Що завадило решті? Що змінюємо до завтра?»	Зворотний зв'язок; уточнені завдання для доопрацювання
Робота над продуктом – ітерація В	2 год	Повторення ритму 10–20–20–5; робота з джерелами (чекліст вірогідності, фіксація доказів). <i>Додатки 1.2, 3.1</i>	–	Майже готовий продукт із ключовими елементами
Підготовка до захисту	1 год	Фіналізація критеріїв; узгодження ролей; підготовка візуальних матеріалів і таймінгу. <i>Додатки 1.3, 1.6</i>	–	Команда готова до публічного захисту
Шліфування та взаємна оцінка	2 год	Консультації з учителем; взаємооцінювання між командами. <i>Додатки 1.3, 1.2</i>	–	Виправлені помилки, відшліфований продукт
Публічний захист	1 год	Виступи (2–3 хв + 1 хв запитань); фіксація прогресу «до/після». <i>Додатки 1.3, 1.6</i>	–	Презентований продукт; зафіксовані результати
Рефлексія та підсумки	1 год	Індивідуальна «карта зростання»; командна ретроспектива. <i>Додаток 1.5</i>	–	Усвідомлені результати; визначені кроки на майбутнє

РАМКА ПЛАНУВАННЯ МОДУЛІВ: ВІД ЦІЛІ ДО ЕТАПУ

Ефективність проектно-модульного підходу значною мірою залежить від якісного планування. Щоб не загубитися у деталях, варто тримати в голові просту, логічну послідовність:

Цей ланцюжок допомагає зберегти цілісність навчального процесу і водночас зосередитись на головному.

1. SMART-ЦІЛІ

Цілі формулюються за принципом SMART: вони мають бути конкретні, вимірювані, досяжні, релевантні й обмежені у часі. Але не менш важливо – писати їх живою, зрозумілою мовою. Так, щоб учитель міг чітко спланувати роботу, а учні – одразу зрозуміти, навіщо це їм.

Приклади формулювань:

- «Учні пояснюють різницю між ... на прикладах із життя та з підручника».
- «Учні створюють модель або інструкцію, яка ... і перевіряють її на реальних даних».
- «Учні аргументують власну позицію, спираючись на 2–3 джерела».

Цілі мають поєднувати навчальні завдання (предметний зміст) із розвивальними компонентами (наскрізні уміння, критичне мислення, командна робота тощо).

2. РЕЗУЛЬТАТ / ПРОДУКТ

Кожен модуль має завершуватися видимим продуктом – результатом, який можна презентувати, оцінити й обговорити. **Це може бути:**

- протокол або інструкція;
- макет, плакат, презентація;
- короткий відеопітч (2–3 хвилини);
- мінідослідження чи письмовий звіт.

Ключовий момент: продукт має відображати як предметні знання, так і процес командної роботи – тобто показувати не лише «що зроблено», а й «як ми це зробили».

3. ІНДИКАТОРИ УСПІХУ (КРИТЕРІЇ ПРОЗОРОСТІ)

Оцінювання стає прозорим і мотивувальним, коли учні знають: що саме оцінюється і як виглядає добрий результат. **Пропонуємо три групи індикаторів:**

Група	Що оцінюємо	Приклади індикаторів
Предметні	Рівень засвоєння навчального змісту.	<ul style="list-style-type: none"> • точність – правильність фактів, термінів, розрахунків, формул; • коректність – використання наукової мови та понять, відсутність суттєвих помилок; • глибина розуміння – здатність пояснити не лише що, а й чому; • застосування знань – уміння переносити поняття й методи на нові завдання та ситуації.
Процесуальні	Організація роботи та відповідальність у команді.	<ul style="list-style-type: none"> • планування – наявність чіткого плану роботи та дотримання етапів; • співпраця – уміння домовлятися, слухати одне одного, розподіляти ролі; • внесок кожного – активна участь усіх учасників команди у створенні продукту; • гнучкість – здатність адаптуватися до змін (нові дані, обмеження часу); • самоорганізація – відповідальність за власну частину роботи й дотримання термінів.
Презентаційні	Якість представлення та захисту результату.	<ul style="list-style-type: none"> • логіка викладу – послідовність, чіткість і зрозуміла структура; • аргументованість – використання доказів, прикладів, даних для підкріплення ідей; • оформлення продукту – візуальна привабливість, охайність, відповідність формату; • комунікація – ясність і впевненість мовлення, взаємодія з аудиторією; • управління часом – дотримання відведеного часу для виступу.

Поради

- Озвучте ці індикатори на старті модуля. Покажіть приклад роботи на рівні «4» і дайте учням потренуватися у взаємооцінюванні на простому прикладі. Це знімає тривожність і формує впевненість.

5. ШАБЛОН «ПАСПОРТ МОДУЛЯ»

Після визначення цілей, продукту, індикаторів та етапів варто все узгодити в одному документі – «Паспорті модуля».

Це зручний шаблон, який тримає у фокусі весь навчальний процес: від задуму до оцінювання.

ПАСПОРТ МОДУЛЯ (ЗРАЗОК)

Розділ	Зміст	Приклади / Примітки
Тема і продукт	Назва теми та очікуваний результат	Плакат, презентація, есе, відео
Цілі (SMART)	Конкретні, вимірювані, реалістичні, обмежені в часі	«Учні створюють...», «Учні аргументують...»
Ключові поняття / уміння	Основні знання й навички для надолуження	Теми з прогалинами, необхідні для подальшого навчання
Етапи і таймлайн (спринти)	Розподіл роботи за спринтами з ключовими завданнями	Таблиця: етап – тривалість – завдання – контрольна точка
Ролі в команді	Лідер, дослідник, аналітик, дизайнер/комунікатор	Прописати функції кожної ролі
Критерії / рубрика	4-рівнева система оцінювання з короткими описами	Особливо – приклад на рівень «4»
Механіка зворотного зв'язку	Хто, коли й як надає фідбек	Формати: стендапи, демо, мінірефлексії
Артефакти для портфоліо	Що учні зберігають як доказ участі й прогресу	Чернетки, фінальний продукт, рефлексії, зразки оформлення

Добре спланований модуль – це прозора й зрозуміла конструкція, де кожен крок логічно впливає з попереднього. Такий підхід дозволяє учням бачити ціль, розуміти свій рух до неї й відчувати результати.

ФОКУС НА ФОРМУВАННІ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ І КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У проектно-модульному підході важливо не лише працювати з навчальним змістом, а й цілеспрямовано формувати ключові уміння, які допомагають учням діяти впевнено, самостійно, відповідально – не тільки на уроці, а й у житті.

Йдеться про вміння:

- спілкуватися й аргументувати свою думку,
- працювати в команді,
- самостійно організовувати навчання,
- приймати рішення й оцінювати наслідки,
- діяти в умовах невизначеності.

Такі уміння не з'являються автоматично. Їх варто вшивати у структуру кожного модуля, використовуючи прості, повторювані інструменти. У таблиці нижче – приклади, як це реалізувати у щоденній роботі.

ЯК ІНТЕГРУВАТИ НАСКРІЗНІ ВМІННЯ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС: ПРИКЛАДИ МЕТОДІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ

Наскрізне вміння	Методи та інструменти інтеграції
Комунікація, висловлення думки та співпраця	щоденні стендапи на 1 хвилину; взаємний фідбек за схемою «Плюс–Дельта» (додаток 1.4), письмові щоденники/есе; вправи на аргументацію; взаємні рецензії; чіткі домовленості й відповідальність усіх членів команди
Самоорганізація та емоційна регуляція	канбан–дошка; чеклисти; таймери; вправи на «стоп–паузу» і техніки швидкого заземлення
Критичне та системне мислення	чекліст для перевірки джерел (CRAAP) (додаток 1.7), порівняння моделей і гіпотез, вимога підтверджувати аргументи доказами
Творчість і розв'язування проблем	Застосування циклу дизайн–мислення (емпатія → ідеї → прототип → тест); продукування альтернативних рішень
Оцінювання ризиків і прийняття рішень	аналіз «що може піти не так»; сценарії «за/проти»; матриця вибору
Громадянська й соціальна відповідальність та безпека	мініпроекти для школи чи громади з урахуванням безпеки й правил співжиття.

НАВЧАЛЬНІ РУТИНИ ДЛЯ ЗАКРІПЛЕННЯ

Щоб наскрізні вміння закріплювалися не лише ситуативно, а ставали частиною навчальної рутини, варто закладати у кожен модуль 1–2 «ритуали умінь» – короткі дії, які повторюються з уроку в урок.

Приклади таких «ритуалів умінь» – прості у впровадженні, але дієві на практиці. Вони не вимагають багато часу, але формують звичку осмислювати власне навчання. Найчастіше вчителі використовують два формати: «Щоденник навчання» та мінірефлексію «Формула 3К». Обидва підходять як для індивідуальної, так і для командної роботи.

Для зручності ці шаблони можна використовувати як роздаткові або цифрові форми – у Canva, Word чи Google Docs.

ЩОДЕННИК НАВЧАННЯ (приблизно 3 хвилини наприкінці уроку)

Фокус: індивідуальна рефлексія.

Мета: допомогти учням побачити, що вони вже зрозуміли і над чим ще потрібно попрацювати.

Запропонуйте учням коротко відповісти на три запитання. Це їхній особистий запис, не для оцінювання.

Запитання	Моя відповідь
Сьогодні я зрозумів/ла...	<input type="text"/>
Ще плутаюся в...	<input type="text"/>
Мій наступний крок...	<input type="text"/>

МІНІРЕФЛЕКСІЯ «ФОРМУЛА ЗК» (після командної роботи або презентації)

Фокус: командне обговорення.

Мета: усвідомити досвід, оцінити його користь і визначити подальші дії.

Назва методу розшифровується як **Кейс – Користь – Крок**. Обговорення може відбуватися в парах або в команді.

Відповіді можна записати коротко – по одному реченню від кожного учасника.

Запитання ЗК	Відповідь / нотатки
1. Що було? (Які дії, події, результати?)	
2. Чому це важливо? (Що нового усвідомили? Чого навчилися?)	
3. Який мій Крок? (Що зроблю далі? Як використаю досвід?)	

Такі регулярні практики допомагають учням:

- краще усвідомлювати свій навчальний процес,
- бачити особистий прогрес,
- розвивати відповідальність за власне навчання.

Порада

- Не намагайтеся «втиснути» всі вміння в один модуль. Оберіть 12 пріоритети – залежно від змісту теми, типу продукту та потреб класу. Це дозволить працювати глибше й досягати помітного результату без перевантаження.

МІЖПРЕДМЕТНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТІВ ТА МОДУЛІВ

У проєктно-модульному підході міжпредметність – це не випадкове чи штучне «змішування всього з усім». Ідеться про спільну роботу над однією реальною, значущою проблемою або ситуацією, яка природно вимагає знань і умінь з кількох освітніх галузей.

Саме такий підхід робить навчання глибшим і ближчим до життя. Учні бачать, що математика допомагає в історичних дослідженнях, рідна мова стає інструментом для аргументації чи створення переконливих повідомлень, а англійська відкриває доступ до першоджерел і сучасних ідей. Це не просто знання заради оцінки – це досвід, який має сенс.

Як обрати ядро модуля?

Щоб міжпредметна логіка була дієвою, варто почати з правильно сформульованого ядра – центральної ідеї, що об'єднує зміст.

1. АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА

В основі модуля має бути проблема або виклик, який є реальним, важливим і зрозумілим для самих учнів. Це може бути:

- екологія мікрорайону,
- медіаграмотність у щоденному житті,
- збереження історичної пам'яті у громаді,
- особиста і колективна безпека,
- розвиток шкільного або міського простору.

Такі теми одразу створюють запит на міжпредметне мислення, адже потребують аналізу, планування, критичної оцінки і комунікації.

2. «МАПА ПРЕДМЕТІВ»

Приклад

1. Основний предмет: історія – аналіз подій, хронологія, оцінка джерел.
2. Підтримка з мови: створення текстів, написання звернень, підготовка презентацій.
3. Математика: опрацювання статистики, побудова графіків, аналіз даних.
4. Інформатика: створення візуалізацій, макетів, цифрових мап або відео.

Такий аналіз дозволяє зберегти фокус і уникнути перевантаження випадковими активностями.

3. ПРАВИЛО 70/30

Щоб міжпредметність була підтримкою, а не розсіюванням уваги, використовуйте правило 70/30:

- **70% часу** – на поглиблену роботу з базовим предметом, який є основою модуля.
- **30%** – на інтеграцію пов'язаних умінь з інших предметів, що розширюють бачення теми або допомагають у створенні кінцевого продукту.

Такий баланс дозволяє утримати чітку навчальну мету, розвиваючи при цьому комплексне мислення.

ПРИКЛАДИ МІЖПРЕДМЕТНИХ МОДУЛІВ (≈14 ГОДИН)

Назва модуля	Основні предмети	Продукт	Ключова ідея
Історія в цифрах: демографія ХХ ст.	Історія, математика, українська мова	Інтерактивна інфографіка або буклет із демографічними змінами в Україні з короткими історичними довідками й власними висновками учнів	Учні аналізують статистичні дані, розраховують показники, формують текстові пояснення й аргументують їх історичним контекстом
Екологічна реклама англійською	Англійська мова, математика, мистецтво	Соціальний відеоролик / плакат англійською мовою із закликом до екологічного використання води чи енергії, підкріплений простими математичними розрахунками («скільки літрів води можна зекономити за місяць»)	Поєднання комунікації іноземною мовою з точними розрахунками економії ресурсів та креативним дизайном
Міф і факт: історія крізь тексти	Українська мова та література, історія, англійська мова	Онлайн-блог або подкаст, де учні аналізують популярні історичні міфи, використовуючи першоджерела українською та англійською мовами	Розвиток критичного мислення та медіаграмотності; використання різних мов і джерел для перевірки фактів, навичок академічного письма
Математика війни й миру	Математика, історія, українська мова	Серія постерів із візуалізацією даних про втрати, відбудову; історичні коментарі та есе.	Перетворення числових даних на зрозумілі історичні й соціальні аргументи; гуманізація цифр.
Віртуальна подорож містами світу	Англійська мова, історія, математика	Онлайн-гід англійською (відео чи слайди) з маршрутами й розрахунком бюджету.	Поєднання історичних фактів із розрахунками вартості подорожі, тренування англійської

СИЛЬНИЙ СТАРТ: ЯК ЗАХОПИТИ УВАГУ НА ПОЧАТКУ МОДУЛЯ

Успішний міжпредметний модуль починається із сильного старту – ситуації або запитання, яке миттєво активує увагу й викликає інтерес. На цьому етапі важливо створити «навчальний гачок» – невеликий, але динамічний сценарій, який провокує здивування, емоцію чи суперечку.

Такі «гачки» допомагають учням швидко перейти від абстрактної назви теми до реального завдання, яке має сенс. Це може бути несподівана цифра, візуальний конфлікт, етична дилема або виклик, пов'язаний із повсякденним життям.

Сильний гачок – це міст між щоденним досвідом учнів і навчальною метою модуля.

Запуск теми може відбуватися як на уроці, так і під час старту командної проектної роботи. Його завдання – сформулювати запит: «А що ми можемо дізнатися, щоб це зрозуміти або вирішити?» Саме цей запит і відкриває міжпредметний простір.

Приклади сценаріїв запуску теми («гачків»)

Нижче – готові ідеї запуску, які легко адаптувати під свою тему чи клас. Кожен із них – це ситуація, яка спонукає до мислення, дослідження і міжпредметної роботи.

Екологія. Витрати води

- За місяць ви витратите стільки води, скільки важить шкільний автобус. Правда чи міф? Доведіть свою гіпотезу та підготуйте короткий відеоролик у форматі соціальної реклами.

Освітні компоненти модуля: математика (обчислення), природознавство / біологія (ресурси), інформатика (монтаж відео), мова (скрипт і презентація).

Історія в цифрах. Кому вірити?

- На двох діаграмах – різні дані про одну подію ХХ століття. Кому вірити? Перевіряємо факти, обраховуємо показники, пояснюємо результати за допомогою інфографіки.

Освітні компоненти модуля: історія (джерелознавство), математика (аналіз статистики), інформатика (візуалізація), мова (усне й письмове мовлення).

ТікТок-аналітика. Чому одне відео стало популярним, а інше – ні?

- Два відео набрали дуже різну кількість переглядів. Чому? Висуваємо гіпотези, збираємо дані (перегляди, уподобайки, коментарі), рахуємо коефіцієнти утримання уваги й робимо висновки.

Освітні компоненти модуля: інформатика (аналітика), математика (формули, відсотки), мова (аргументація, подання результатів), громадянська освіта (етичний контекст).

Віртуальна подорож. 10 000 грн на клас

- Маємо 10 000 грн на класну подорож. Куди реально поїхати? Плануємо маршрут і бюджет, готуємо інформаційний гід англійською мовою.

Освітні компоненти модуля: математика (розрахунки), географія (маршрут), англійська мова (текст гіда), інформатика (форматування, мапи).

ЧАСТІ ЗАПИТАННЯ Й ТИПОВІ ТРУДНОЩІ

Чи не забирає проєкт час, потрібний для опанування теорії?

Ні. Теоретичний матеріал у проєктно-модульному підході подається «вчасно» – у момент, коли він дійсно потрібен. Такі мікрОВиклади («just-in-time teaching») одразу закріплюються практичними завданнями, що робить знання осмисленими й функціональними.

Що робити, якщо частина учнів пасивна?

Впровадьте чіткий розподіл ролей і проміжні артефакти – ескізи, чернетки, короткі нотатки. Це дозволяє зробити внесок кожного видимим і підвищує відповідальність за командний результат.

Як оцінити індивідуальний прогрес у командному проєкті?

Поєднуйте спільну рубрику для оцінювання продукту з особистими завданнями: щоденниками, мінізахистами або самооцінкою внеску. Це допоможе побачити реальний поступ кожного учня, навіть у колективному проєкті.

А якщо обмаль даних чи обмежені ресурси?

Скористайтеся навчальними симуляціями, відкритими наборами даних, простими польовими дослідженнями (наприклад, спостереженнями, опитуваннями, підрахунками). Навіть мінімальний досвід дослідження може стати основою для змістовного навчання.

Як утримати мотивацію команди до завершення проєкту?

Плануйте чіткі етапи з проміжними дедлайнами й фіксованими результатами. Відзначайте досягнення команд і кожного учасника окремо, створюйте відчуття руху та завершеності.

Що робити, якщо ідеї учнів не збігаються?

Спробуйте метод мозкового штурму з подальшим голосуванням або об'єднанням ідей. Так учні вчатьсЯ домовлятися, а ваша роль – допомогти трансформувати розмаїття поглядів у спільну концепцію.

Як працювати з учнями різного рівня підготовки?

Пропонуйте завдання, які враховують сильні сторони кожного. Організуйте підтримку – наприклад, через тьюторство, наставництво старших учнів або варіативні шаблони з різною складністю.

Як уникнути перевантаження і не втратити фокус?

Дробіть великі завдання на короткі, чітко окреслені кроки. Допомогайте учням відстежувати свій поступ за допомогою чеклістів або таймерів. Це додає ритму й знижує тривожність.

Чи можна поєднувати проєктну діяльність із шкільною програмою?

Так. Використовуйте проєкти для закріплення теми на уроці або створюйте міжпредметні модулі, де одна реальна проблема охоплює кілька галузей. Такий підхід зберігає навчальну логіку і робить зміст живим.

НА ЗАВЕРШЕННЯ

Проектно-модульний підхід – це не просто новація, а практичний і доказово ефективний інструмент подолання освітніх втрат. Він дозволяє:

- працювати цілеспрямовано з навчальними прогалинами;
- підвищувати мотивацію через відчутний результат;
- формувати ключові компетентності у природному, не штучному контексті;
- економити час вчителя завдяки повторюваній структурі й шаблонам;
- підтримувати якість через прозорі критерії та контрольні точки.

Щоб розпочати вже зараз, достатньо трьох кроків:

- 1.Оберіть тему та визначте 1–2 ключові прогалини, які хочете подолати.
- 2.Заповніть «паспорт модуля» – короткий, але чіткий план на одну сторінку.
- 3.Сплануйте короткий «деמודень» у середині модуля та підготуйте 10-хвилинну рубрику для захисту.

Запускайте перший модуль. Після завершення проведіть коротку рефлексію: «Що спрацювало? Що вдосконалити?» – і сміливо переходьте до наступного. Так крок за кроком ви створите стійку, ефективну практику, що підсилює як учнів, так і вас самих.

Ви обов'язково впораєтесь! А ваші учні переконаються: навчання справді має сенс – коли знання допомагають досягати реальних цілей, а кожне зусилля перетворюється на відчутний результат.

III. ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ГРУП

Формування навчальних груп у межах проектно-модульного підходу – це не статична дія, а керований процес, що залежить від мети модуля: надолуження освітніх прогалин або розвиток наскрізних умінь. Успішна організація роботи передбачає застосування двох взаємодоповнювальних моделей:

- формування груп за віком
- або за освітніми потребами.

Їхнє комбінування дозволяє підтримувати баланс між вимогами навчальної програми та індивідуальними потребами учнів.

Групи за віковим принципом

Навчальні групи, сформовані за віком, об'єднують учнів однієї паралелі, які вивчають спільні теми, мають подібний рівень підготовки та темп навчання. Такий підхід зручний для предметів із чітко структурованою програмою – математики, мов, історії, природничих дисциплін.

Переваги цього формату:

- спільна навчальна база;
- зрозумілий темп і ритм роботи;
- табільність і соціальна безпека серед ровесників.

Особливо ефективно вікові групи працюють у випадках, коли потрібно:

- вирівняти знання з чітко окресленої теми (наприклад, орфографія, типові задачі);
- підготуватись до діагностувальної, проміжної або підсумкової роботи;
- відпрацювати базові вміння й алгоритми.

Водночас важливо враховувати ризики: при значній різниці в рівні підготовки зростає потреба в диференціації завдань. Без цього частина учнів може втратити інтерес або залишитись без підтримки.

Приклади диференціації у вікових

Предмет	Тема	Диференціація завдань
Математика	Пропорції та відсотки	Обчислення знижок у крамниці. Розв'язання завдань середньої складності з підручника. Моделювання фінансових ситуацій із кількома
Українська мова	Складнопідрядні речення	Перетворення простих речень на складні. Пошук таких конструкцій у публіцистичних текстах. Написання мінітвору з обов'язковим використанням трьох різних типів складнопідрядних речень.
Історія	Українська революція 1917–1921 років	Складання хронологічної шкали подій. Робота з історичними документами доби. Підготовка тез для обговорення причин поразки визвольних змагань.

Усі учні працюють у межах спільної теми, але завдання поступово ускладнюються, враховуючи навчальні потреби.

Групи за освітніми потребами (змішана модель)

Групи за освітніми потребами об'єднують учнів різного віку, яких єднає спільне завдання або навичка, яку треба розвивати. Це можуть бути як прогалини (наприклад, нерозуміння теми), так і цілеспрямований розвиток уміння – критичного мислення, аргументації, виступів тощо.

Переваги моделі:

- робота над чітко визначеною потребою;
- гнучкість складу групи й часу роботи;
- розвиток наставництва між учнями;
- вища адресність підтримки.

Щоб робота таких груп була результативною, важливо:

- чітко окреслити навчальну мету;
- задати прості правила участі й переходів між рівнями;
- фіксувати індивідуальний внесок кожного.

Приклади змішаних груп

Освітня потреба	Завдання / продукт	Навчальний ефект
Уміння «читати графіки» (7–9 класи)	Проект: інфографіка «Зміни клімату: факти та міфи». Аналіз 3–4 графіків.	Молодші вчаться аналізу, старші – систематизують знання, пояснюючи іншим
Аргументація в письмі	Блог/подкаст: «Чи варто скасовувати домашні завдання?» Кожен аргументує в різному стилі	Розвиток аргументації, логіки, структурування тексту
Публічні виступи (6–8 класи)	«1-хвилинні стендапи»: від промов за зразком до мінідебатів	Учні розвивають уміння поступово, отримують зворотний зв'язок на кожному етапі

У таких групах можна реалізовувати читальні кола, спільне створення наочних матеріалів, проекти з розподілом ролей відповідно до сильних сторін учнів.

Гнучка диференціація: поєднання моделей

У межах одного модуля доцільно змінювати формат навчальних груп залежно від фази роботи.

Старт (діагностика): вікові групи – вирівнювання прогалин, робота з базовими поняттями.

Середина (проєктування, створення продукту): змішані групи – розвиток наскрізних умінь, наставництво.

Фінал (захист, оцінювання): повернення до вікового формату – контроль очікуваних результатів, індивідуальні рефлексії.

Атмосфера взаємопідтримки

Обидві моделі підтримують розвиток культури взаємодії. В одновікових групах – це робота в звичному соціальному середовищі, розвиток довіри й співпраці. У змішаних – новий рівень партнерства: старші учні стають наставниками, молодші – активними учасниками процесу.

Учні не просто виконують завдання, а розвивають самостійність, критичне мислення, комунікацію та відповідальність. А вчитель отримує ефективний інструмент для адресної підтримки без перевантаження і зайвої бюрократії.

IV. МЕТОДИ Й ЗАСОБИ НАДОЛУЖЕННЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ

Якісна освіта в умовах війни та тривалих перерв у навчанні потребує від учителя гнучкості, винахідливості й чіткого розуміння логіки уроку. Надолуження – це не хаотичне повторення тем, а керований процес, який починається з важливого розрізнення:

- методи визначають спосіб організації діяльності учнів,
- а засоби – це інструменти, за допомогою яких ця діяльність реалізується.

Утримання цієї різниці у фокусі дає змогу зберігати цілісність навчального процесу навіть у нестабільних умовах. Якщо заняття доводиться проводити в укритті або онлайн, ми не змінюємо мету – лише адаптуємо засіб: онлайн-дошку замінюємо паперовим ватманом, а цифрову вікторину – набором карток. Таким чином, зберігається логіка уроку, темп класу та відчуття прогресу.

Щоб забезпечити системний рух уперед, орієнтуємося на ритм п'яти кроків RAPID, що формують каркас компенсаторного навчання:

- **Reach & Retain** – охопити кожну дитину й утримати її в навчальному процесі;
- **Assess** – регулярно оцінювати поточний рівень засвоєння;
- **Prioritize** – фокусуватися на математиці, читанні, соціально-емоційним навичкам. Зосереджувати навчання на подоланні розривів між бажаним та фактичним рівнем знань учнів з конкретних предметів;
- **Increase** – підвищувати інтенсивність навчання, щоб надолужити втрати;
- **Develop** – підтримувати психосоціальне здоров'я та добробут учнів.

Як це виглядає на практиці? Ми працюємо короткими, логічно завершеними циклами з чіткою метою, простими у впровадженні засобами та видимим результатом – навіть якщо заняття переривається повітряною тривою і його потрібно завершувати в іншому форматі.

Далі – чотири групи методів, які демонструють найкращі результати для надолуження:

1. Проєкти з практичними компонентами
2. Ігрові формати
3. Творчі завдання
4. Інтерактивні підходи

У кожному блоці подано:

- суть методу та його цінність у компенсаторному навчанні;
- ідеї, які можна застосувати вже завтра;
- варіанти організації роботи в класі;
- приклад реальної міні-ситуації з учительської практики.

Проєкти з практичними компонентами

Проєктна діяльність – це організована робота учнів навколо реальної проблеми, яка завершується відчутним результатом: пам'яткою, інфографікою, макетом або мінідослідженням. У контексті надолуження цей формат працює одразу на кількох рівнях: повертає сенс і контроль над навчанням (бачу результат – розумію, навіщо вчуся), а також поєднує знання з різних предметів через практичну діяльність і співпрацю.

Короткі мікропроєкти на 1–3 уроки – ефективний інструмент для повторення базових умінь без перевантаження. Вони легко адаптуються до змішаних, офлайн або офлайн-уроків – що критично важливо в умовах повітряних тривог, нестабільного зв'язку чи блекаутів.

Крім навчального ефекту, проєкти розвивають ключові уміння XXI століття: постановку цілей, критичне мислення, аналіз джерел, командну взаємодію та презентацію результатів. Саме ці компетентності формують стійку основу для подальшого навчального зростання.

Як метод проєктів підтримує надолуження

Сильна сторона проєктного підходу – у поєднанні контексту та продукту. У процесі створення чогось практичного та значущого природно проявляються прогалини: у розрахунках, поясненнях, формулюваннях. Учитель може швидко реагувати – додавати мікротеми, повторювати базові поняття, пропонувати тренувальні вправи.

Для підтримки різного рівня підготовки використовуємо комбінацію стартової діагностики, гнучкого розподілу ролей і диференційованих завдань:

- учні, які потребують повторення, отримують картки з базовими вправами;
- учні з вищим рівнем – відповідають за аналіз даних, створення візуальних матеріалів чи публічний захист.

Для структурування проєктної діяльності ефективно працює **«золотий стандарт» проєктного навчання в мініформаті:**

- чітке проблемне запитання;
- видимі критерії успіху;
- публічна демонстрація результату;
- рефлексія.

Комбіноване оцінювання, що поєднує власну рубрику з само- та взаємооцінюванням, дає учням змогу відстежувати реальний прогрес і усвідомлювати, які саме уміння та знання їм вдалося зміцнити.

У рамках підходу ПМП кожен модуль відповідає створенню одного конкретного продукту. Кожен продукт формує критерії оцінювання:

- підсумкову рубрику
- та пункт «Готовий продукт має...».

Проміжний прогрес відстежується через короткі демонстрації, що забезпечують оперативний зворотний зв'язок.

Коротко

- У логіці ПМП: один модуль = один продукт.
- Кожен продукт – під конкретні критерії: підсумкова рубрика + пункт «Готовий продукт має...».
- Проміжний прогрес – через короткі демо, які дають швидкий зворотний зв'язок.

Ідеї для впровадження «вже завтра»

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

Мінідослідження «Світло і ріст рослин»

- Учні спостерігають за ростом рослин у різних умовах, заносять дані до таблиці, формулюють висновки.

Продукт: таблиця з показниками + фото.

БАЗОВА ШКОЛА

«Освітній простір в укритті»

- Учні з'ясовують потреби класу, планують зони, складають ескізи, формують орієнтовний кошторис.

Продукт: міні дизайн-проєкт і пам'ятка з безпечної організації простору.

«Геометрична вишиванка»

- Створення цифрових орнаментів із використанням геометричних перетворень. Проєкт інтегрує математику, інформатику та українознавство.

Творчі мініпрактики

- Створення коміксів, макетів чи плакатів соціальної реклами у групах. Такі завдання дозволяють повторити матеріал, одночасно розвиваючи співпрацю та комунікацію.

СТАРША ШКОЛА

«Медіаграмотність: боротьба з фейками»

• Учні в групах аналізують джерела інформації, моделюють ситуації «фейк vs факт», створюють короткі роз'яснювальні відео або картки.

«Мобільна бібліотека / навчальна платформа»

• – Старшокласники створюють освітні матеріали для молодших (подкасти, відео, картки). Навчаючи інших, самі поглиблюють знання.

Усі ці ідеї дають видимий результат і легко масштабуються на змішаний або повністю офлайн-формат.

Як організувати роботу?

Методи (організація діяльності)

- Мікропроекти на 1–3 уроки з чіткою метою, простими критеріями та мінімальним продуктом.
- Робота в парах/групах з чітким розподілом ролей (дослідник, дизайнер, спікер).
- Наставництво: «старші – молодшим», «сильніші – слабшим».
- Короткі «перевернуті уроки» для підготовки (якщо потрібні базові знання).
- Самооцінювання і рефлексія за відкритими критеріями.

Засоби (інструменти й матеріали)

- **Паперові:** ватмани, маркери, ролі-картки, шаблони чеклістів, прості рубрики.
- **Цифрові (за наявності зв'язку):**
  - Google Таблиці – для планування та розподілу ролей.
  - Padlet / Miro – для дизайну та презентації.
  - Google Forms / Mentimeter – для швидкої рефлексії.
  - Збір продуктів – в одному цифровому оголошенні.
- **План А/Б:** тримаємо під рукою друківані копії ключових завдань, набір базових матеріалів, передбачаємо усний захист замість відео у разі блекауту.

Порада

• *Комбінуйте універсальний дизайн – пропонуйте вибір ролі/формату, різнорівневі завдання та чеклісти. Так підсилите залучення і знімете бар'єри для учнів з різними стартовими можливостями.*

Мініситуація з класу

Клас/час

7–Б, 2 уроки.

Проблема / мета

Оптимізувати шлях молодших до школи; застосувати лінійні функції.

Продукт

Мапа безпечного маршруту, poradnik (плакат / односторінковий бриф).

Хід роботи

Провели мінідіагностику, розподілили ролі та зібрали дані (карта, короткі польові вимірювання). Створили ескіз мапи, провели 3-хв демо за «3x3», доопрацювали й захистили продукт.

Результат

Правильність обчислень часу зросла з 36% до 81%. Четверо зазвичай мовчазних учнів уперше виступили під час захисту.

Швидкий алгоритм мікропроєкту

(для друку в учительську папку)

1. Проблема й мета
  2. Збір і аналіз інформації
  3. План дій і ролі
  4. Виконання з проміжним чек-поінтом
  5. Презентація + критерії + рефлексія
- Ці кроки можна скоротити або розширити залежно від теми й умов.

Головне

- Маленькі цілі, прості засоби, видимий прогрес – і проєктний формат стає надійною опорою швидкого та безпечного надолуження.

Порада

- Починайте «з кінця»: зафіксуйте продукт і 3–5 спостережуваних ознак якості; посеред модуля проведіть короткий «демо-день» – ранній фідбек економить час і знижує тривожність.

Ідеї для впровадження «вже завтра»

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

«Магазинчик» (математика)

- Рольова гра з купівлею, складанням «чека» й обчисленням решти. Допомагає у легкій формі закріпити додавання і віднімання.

«Хмара слів» (мови)

- Учні шифрують словникові слова у WordArt. Яскраве зображення полегшує запам'ятовування.

БАЗОВА ШКОЛА

«Правда чи міф?» (історія, біологія, природничі науки)

- Командна гра на розпізнавання фактів. Онлайн – у Kahoot!/Blooket, офлайн – картками. Підходить для повторення або діагностики.

«Математичний Аліас»

- Пояснення математичних термінів без вживання «заборонених» слів. Розвиває мовлення та точність.

Естафета задач/квест

- 45 станцій із короткими завданнями, команда рухається за маршрутом, збирає «коди» та підказки. Можна проводити і в класі, і на перервах.

СТАРША ШКОЛА

«Снігова куля» (мови, історія)

- Гра на швидке повторення термінів чи подій. Команди додають елементи одне до одного, утворюючи «ланцюжок знань».

Онлайн-вікторини з самодіагностикою

- Тематичні сесії у Kahoot!/Classtime або інтерактивні аркуші у Liveworksheets. Ефективно працюють як елемент підготовки до підсумкових і НМТ.

Порада

- Запускайте ігрові формати у форматі гуртків або тематичних зборів: «математичні табори», «мовні битви» чи «історичні дуелі» старші учні допомагають молодшим долати складні теми у дружньому змагальному форматі.

Як організувати роботу?

Головне

- Перед грою – стабілізація.

Методи (організація діяльності)

Мікроротація станцій

– 4–5 завдань по 5–7 хвилин: вікторина > терміни > «правда/міф» > коротка рефлексія. Дає багато повторів і формує відчутний прогрес.

Парні турніри «1–2–4–Усі»

– індивідуальна відповідь > обговорення в пар > рішення команди > підсумок усім класом. Добре працює з темами, де типові помилки.

Взаємонавчання

- «Учень-коуч» пояснює іншим. Балова система або бейджі тримають фокус і темп, а активність – високу.

Засоби (інструменти й матеріали)

- Офлайн-набір укриття: картки із завданнями, секундомір або таймер, друковані шаблони зошитів – варто тримати в готовому вигляді в безпечному місці.

• Цифрові платформи для гейміфікації:

- Kahoot!, Quizizz, Blooket, Wordwall, Classtime, Quizlet
- Liveworksheets – для створення інтерактивних аркушів
- WordArt – для «хмар слів»
- QuestionWell – генератор запитань
- «Вивчаю – не чекаю» – адаптоване для молодшої школи

- **План А/Б:** для кожної цифрової гри варто мати паперову альтернативу – вікторина-картки, «аліас», «правда/міф».

Це знижує шум, зберігає темп і допомагає, коли немає зв'язку.

Порада

- *Тримайте ритм: 5–7 хвилин на гру + 1 хвилина рефлексії. Проводьте мінідіагностику «до/після» (просте тестове завдання або опитування). Для кожної гри майте паперовий дубль у «папці укриття» – це дає відчуття стабільності та контролю навіть в умовах переривань.*

Мініситуація з класу

Клас/час	6–й, 25 хв.
Проблема / мета	Повторити дроби й відсотки без перевантаження.
Продукт	Серія мініперемог (бейджі/стікери), скрин підсумкової вікторини.
Хід роботи	Стартували зі «слеп-квізу» на терміни, перейшли до естафети «правда/міф» і парного турніру «1–2–4–усі». Завершили 2-хв «Плюс-Дельтою» та підсумковою вікториною.
Результат	Показник у підсумковому квізі піднявся з 58% до 79%, а кількість добровільних відповідей зросла з чотирьох до дванадцяти.

Творчі завдання

Творчі завдання – це спосіб «перепакувати» знання. Учні не просто відтворюють вивчене, а трансформують його у власний продукт – текст, візуал, аудіо/відео чи макет.

Такий підхід створює особисту залученість, надає навчання змістовності, а вчителю – інструмент діагностики: де «провисає» розуміння, що потребує підсилення. Творчість – це прямий шлях до стійкого надолуження через розвиток гнучкого мислення, уміння пояснювати, бачити зв'язки та оцінювати прогрес.

Ідеї для впровадження «вже завтра»

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

«Один аркуш – одна тема»

- Інфографіка у 4 блоках – визначення, приклади, схема, типові «я-помилки». Її можна використати як мініекспозицію в класі або в укритті, як цифрову шпаргалку або плакат для онлайн-заняття

Шаблон «Один аркуш – одна тема»

Мета: створити коротку, візуально привабливу інфографіку для пояснення однієї теми або ключового поняття.

1. Визначення

- Коротко сформулюйте суть теми (1–2 речення).
- Використайте прості слова, можна додати символ або іконку.
- Приклад: Демократія – це форма правління, у якій влада належить народу.

2. Приклади

- Наведіть 2–3 конкретні приклади з життя, історії або сучасності.
- Можна оформити у вигляді коротких карток або піктограм.
- Приклад: шкільне самоврядування, вибори, громадські обговорення.

3. Схема / Візуалізація

- Зобразіть структуру або взаємозв'язки (схема, цикл, діаграма, стрілки).
- Використовуйте кольорові блоки, стрілки, мінімум тексту.
- Наприклад: «Як працює процес ухвалення рішення?»

4. Типові «я-помилки»

- Наведіть 2–3 поширені хибні уявлення учнів.
- Формат: помилка > правильне розуміння.
- Приклад: Демократія – це коли кожен робить, що хоче. > Демократія – це коли діють за спільно встановленими правилами.

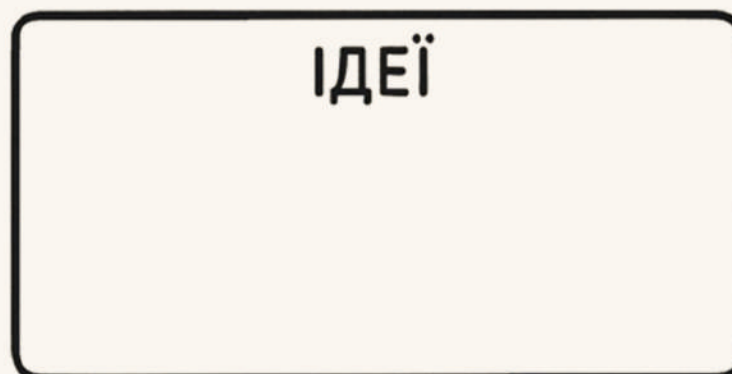
Візуалізація понять

• *Скетчноутинг* (від англ. *sketchnoting*, *sketch* – ескіз, *note* – нотатка) – візуальне занотовування інформації, тобто поєднання тексту, символів, піктограм і простих малюнків для фіксації головних ідей.

• або модель Фраєра для пояснення нового терміна – швидкий спосіб побачити структуру знань і зафіксувати ключові зв'язки.

– ВІЗУАЛЬНЕ ЗАНОТОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

ТЕКСТ	СИМВОЛИ	ПІКТОГРАМИ	ПРОСТІ МАЛЮНКИ
ІДЕЇ	!		

Мета: навчитися узагальнювати та візуалізувати інформацію, поєднуючи текст, символи, піктограми й малюнки для кращого запам'ятовування.

1. Тема або ключова ідея

- Запишіть коротко головну тему або запитання, навколо якого буде нотатка.
- Можна в центрі аркуша або у хмаринці.

Приклад: «Форми правління», «Як розвивається критичне мислення?»

2. Ключові поняття / тези

- Виділіть 3–5 головних ідей.
- Кожну позначте коротким словом або фразою, поруч намалюйте символ (піктограму або ескіз).

Підказка: використовуй комбінації: ● слово + 💡 символ + 🖍️ короткий приклад.

3. Візуальні зв'язки

- З'єднайте поняття стрілками, лініями, стрічками.
- Використовуйте кольори, щоб показати послідовність або взаємозв'язок.

Приклад: «Причина>Наслідок», «Крок 1> Крок 2> Крок 3».

4. Власні нотатки / приклади

- Додайте короткі цитати, власні приклади або асоціації.
- Можна оформити у вигляді маленьких «стікерів» або комікс-бульбашок.

5. Простір для візуалізації

- Намалюйте піктограми, стрілки, рамки, схеми.
- Не прагніть до ідеального малюнка – головне, щоб було зрозуміло й запам'ятовувалося.

Де використати:

- під час пояснення нового матеріалу;
- як підсумок теми або рефлексію;
- у роботі в парах чи групах для узагальнення інформації.

Ідеї для впровадження «вже завтра»

Модель Фраєра (Frayer Model) – це графічний органайзер, який допомагає учням глибше зрозуміти сутність понять, аналізувати, уточнювати та осмислювати значення терміна або ключового слова.

Суть методу

Учні досліджують поняття через чотири його складники, розміщені у вигляді таблиці чи діаграми з чотирма секторами.

Освітня мета:

- сприяти усвідомленню змісту складних понять, а не простому запам'ятовуванню визначень;
- розвивати критичне мислення, уміння порівнювати та класифікувати;
- формувати смислові зв'язки між поняттями.

Структура моделі Фраєра

Поняття

(у центрі аркуша)

Визначення	Що це означає своїми словами?
Ознаки / Характеристики	Яке воно? Що його відрізняє від інших понять?
Приклади (так)	Наведи приклади, які відповідають цьому поняттю.
Антиприклад (ні)	Наведи приклади, які не підходять, щоб показати межі поняття

БАЗОВА ШКОЛА

Instagram-сторінка літературного героя

- Учні створюють пости й сторіз на основі тексту, епохи, цитат і характеру героя. Це стисле й осмислене переказування з особистісним залученням.

Учнівський вебквест

- Завдання, підготовлені самими учнями. Автори вчаться формулювати запити й добирати джерела, а клас працює із цікавим і зрозумілим контентом.

WordArt – «хмара слів»

- Візуальна пам'ятка зі словниковими словами – сучасний спосіб закріпити правопис і вивести слова «в очі».

СТАРША ШКОЛА

60-секундне відео-пояснення (TikTok/Shorts)

- Коротка побутова ілюстрація правила або явища. Формат працює на розуміння, а не механічне запам'ятовування.

«Ключові задачі» у математиці

- Учні самі складають задачі на пропорції, ймовірність або комбінаторику – так теорія «оживає» через створення.

Порада

- *Давайте вибір формату (есе, плакат, відео) під спільну рубрику оцінювання, але вимагайте щонайменше 1–2 докази або посилання, щоб творчість залишалась змістовною.*

Як організувати роботу?

Методи (організація діяльності)

Обирайте форму під тему й ресурси:

- продуктивне письмо (есе, пояснення «другові», нарис);
- візуалізація знань (ментальні карти, скетчноутинг, модель Фраєра)
- «навчання інших» (старші готують матеріали для молодших);
- міні-проекти з чітким продуктом і критеріями оцінювання.

Засоби (інструменти й матеріали)

- Мінімум: аркуші, фломастери, кольорові олівці, смартфон як диктофон або камера.
- **Якщо є доступ до інтернету:**
  - Padlet/Linoit/Miro – спільні дошки для візуалів
  - Canva, CapCut – для створення плакатів чи відео
  - Liveworksheets – для аудіо/відео завдань
  - WordArt – для хмар слів
  - Шкільні сторінки в соцмережах – для публікації результатів
- **План А/Б:** усі творчі продукти мають мати офлайн-еквівалент. Якщо немає доступу до техніки, роботи можна представити у форматі: плакатів, усних радіоефірів, галереї на дверях або стінах класу/укриття.

Діагностика й персоналізація

- *Спробуйте авторську діагностику: учні самі створюють тести або вправи для однокласників. Це «викриває» прогалини і одночасно запускає аналітичне мислення.*
- *Далі пропонуйте різнорівневі траєкторії: хтось допомагає базу, хтось створює навчальний контент для інших.*

Структура моделі Фраєра

Клас/час

8-й, 8-й, 1 урок.

Проблема / мета	Пояснити правила пунктуації «своїми словами» й закріпити їх.
Продукт	Комікс/плакат «Постав кому – врятуй сенс» із 2 прикладами та посиланнями.
Хід роботи	Розібрали приклад і антиприклад, заповнили шаблон кадрів і створили власні комікси/плакати. Провели взаємооцінювання за рубрикою та виклали «галерею» робіт.
Результат	Частка коректно виконаних робіт збільшилася з 41% до 86%, а кількість помилок у диктанті зменшилася на 35%.

Інтерактивні завдання

Інтерактив – це жива взаємодія учень > учитель > навчальний зміст. Такий формат активізує мислення, поглиблює розуміння, утримує знання і водночас підтримує соціальну згуртованість. В умовах надолуження це особливо важливо: завдяки діалогу й швидкому зворотному зв'язку вчитель вчасно помічає прогалини і гнучко коригує траєкторію навчання.

Інтерактивні методи легко адаптуються до очного, дистанційного та змішаного формату. А в проектно-модульному підході вони забезпечують активне опрацювання змісту, міжпредметні зв'язки і спільну побудову знань.

Ідеї для впровадження «вже завтра»

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

«Мікрофон» (2–3 хв на завершення уроку)

- Кожен учень каже одне речення: «Що нового я дізнався/лася?».
- Швидка рефлексія й фіксація особистого прогресу.

Міні-сцена «Діалог у магазині» (іноземна мова)

- Рольова вправа з опорою на картки фраз – доступна й у класі, й в укритті.

БАЗОВА ШКОЛА

«Акваріум»

- Мала група публічно розв'язує задачу або кейс, решта спостерігає, ставить уточнення, фіксує ідеї.
- Формат для глибокого аналізу типових помилок.

«Мозковий штурм» із сортуванням ідей

- Зібрали варіанти, далі групуємо на стікерах або дошці, обираємо оптимальні рішення.

«Станції» (15–20 хв)

- Чотири точки з різними аспектами теми; учні рухаються за маршрутами відповідно до рівня підготовки.

СТАРША ШКОЛА

Дебати або дискусія з ролями

- Учні готують аргументи, контраргументи, поділяються на позиції; за можливості – використовуються сесійні зали в Zoom/Meet.

Чекліст перевірки джерел (аналог CRAAP, додаток 1.7):

- Актуальність, точність, мета, авторитетність – учні спільно приймають рішення, які джерела використовувати.

Як організувати роботу?

Методи (варіанти організації діяльності)

- Кооперативні формати: пари, трійки, малі групи, формат «учень навчає учня».
- Станції з маршрутами: базові й ускладнені варіанти, маршрути фіксуються у листах; це дає змогу ефективно вирівнювати рівні й економити час.
- Формувальне оцінювання вбудовано в процес: само- та взаємооцінювання, формат «З-Х-Д» («Знаю – Хочу дізнатись – Дізнався»), завдання з навмисними помилками тощо.

Засоби (мінімальні матеріали та цифрові інструменти).

- **Офлайн:** стікери, фліпчарт, «умовний мікрофон», таймер; «папка укриття» з готовими картками на 15–20 хв, сигнальні картки «світлофор».
- **Онлайн:**
  - ВШО, Moodle – модулі/відео/діагностика;
  - Liveworksheets – інтерактивні аркуші;
  - QuestionWell – генератор запитань;
  - дошки Padlet/Linoit/Miro;
  - за потреби – сесійні зали Zoom/Meet.

Порада

- Організуйте станції з різномісними маршрутами, використовуйте «світлофор» для самоконтролю, а наприкінці – 2-хвилинну «Плюс-Дельту» для підбиття підсумків.

Мініситуація з класу

Клас/час	9-й, 30 хв.
Проблема / мета	Вирівняти рівні в темі «системи лінійних рівнянь».
Продукт	Маршрутні листи зі «світлофором», фото коректно розв'язаних задач і коротких пояснень.
Хід роботи	Учні працювали на станціях А/В/С: А – перевірка розв'язків і усні перетворення; В – вибір методу (підстановка/додавання) з 1–2 реченнями обґрунтування; С – текстова задача (швидкість/вартість), де треба самостійно скласти систему й розв'язати. За сигналами «світлофора» вчитель проводив мікроконсультації; фінал – 2-хв підсумок «Що виправив?».
Результат	Частка учнів, які пройшли щонайменше 2 станції, зростає з 52% до 88% Кількість «червоних сигналів» зменшилася на 40% Обґрунтований вибір методу розв'язання виріс на 21%

Засоби навчання

Роль засобів у подоланні освітніх втрат

Засоби навчання – це ресурси, інструменти та технології, які «підсвічують» метод і забезпечують його реалізацію. Вони роблять урок наочним, керованим і гнучким, допомагають:

- оперативно діагностувати рівень опанування матеріалу;
- індивідуалізувати навчальні траєкторії;
- підтримувати мотивацію;
- зберігати темп навчання навіть в умовах тривоги, укриттів чи обмеженого доступу до ресурсів.

У проєктно-модульному підході засоби відіграють ключову роль – саме вони забезпечують реалізацію наскрізних умінь і ключових компетентностей, дозволяють швидко переходити між форматами та робити прогрес учнів видимим і вимірюваним.

П'ять груп засобів з прикладами

1. Цифрові платформи та застосунки

Для чого:

- швидка діагностика та повторення;
- гейміфікація;
- збирання даних для прийняття рішень.

Що використовувати:

- ВШО – уроки, тести, матеріали для самонавчання
- Інтерактивні інструменти: LearningApps, Kahoot!, Quizizz, Blooket, Wordwall, Classtime
- Створення запитань: QuestionWell
- Інтерактивні аркуші: Liveworksheets
- Візуалізація: Mentimeter, WordArt, Canva, Prezi
- Додаток для молодшої школи: «Вивчаю – не чекаю»
- PhET – віртуальні лабораторії для природничих дисциплін

• Комбінація: діагностика через ВШО, тренувальні вправи в Wordwall, швидка перевірка засвоєння у Kahoot! – учитель отримує дані для корекції темпу і змісту.

2. Інтерактивні та робочі зошити (друковані й цифрові)

- підтримка індивідуального темпу;
- відстеження ходу мислення;
- зручна інтеграція мультимедіа.

Що використовувати:

- MozaBook – цифрові зошити з 3D-візуалізацією
- Liveworksheets – інтерактивні аркуші
- Друковані зошити.

На уроці

- *Учні виконують завдання в зошиті > додають фото + голосовий коментар>учитель аналізує прогалини й планує наступні кроки.*

3. Набори карток і маніпулятиви (дидактичні матеріали для активного, практичного оперування поняттями)

Для чого:

- підтримка уваги в складних умовах;
- автоматизація навичок;
- гнучкість при відсутності електрики.

Що використовувати:

- Flash-картки (у т.ч. Quizlet),
- геометричні фігури,
- палички, кубики,
- «навчальні валізи»,
- картки з прикладами,
- вправи на субітизацію (розвиток уміння миттєво розпізнавати кількість об'єктів без лічби).

На уроці

- *Наприклад, 5-хвилинна карусель з картками: перший обіг – за зразком, другий – самостійно. Учні одразу бачать свій прогрес, а вчитель – де потрібна – підтримка.*

4. Організаційно-інтерактивні засоби

Для чого:

- утримання ритму й темпу;
- підтримка структури;
- сигналізація потреби в допомозі.

Що використовувати:

- таймери (пристрої або цифрові інструменти для відліку часу, які автоматично повідомляють про його завершення сигналом або зміною індикації),
- маршрутні листи,
- картки «світлофор»,
- «папка укриття» з готовими вправами.

На уроці

- *Під час роботи за станціями учні використовують «світлофор»: зелений – готовий рухатись далі, жовтий – є питання, червоний – потребує пояснення. Учитель коригує динаміку в реальному часі.*

Шаблон «Світлофор»

Червоне світло

Мені складно / не зрозуміло.

Потрібна допомога або додаткове пояснення.

Жовте світло

Починаю розуміти, але ще не впевнений(а).

Потрібно трохи практики або прикладів.

Зелене світло

Я все зрозумів(ла) і можу пояснити іншому.

Готовий(а) рухатися далі.

5. Візуальні та презентаційні засоби

Для чого:

- роблять складне зрозумілим;
- підсилюють пояснення;
- сприяють рефлексії.

Що використовувати:

- хмари слів (Mentimeter, WordArt);
- інфографіка (Canva, Prezi, Google Slides);
- анкерні постери (anchor charts) – візуальні опори, які закріплюють головні ідеї, правила, алгоритми чи стратегії навчання;
- моделі понять – візуальні або графічні представлення понять, які допомагають учням структурувати, систематизувати та глибше зрозуміти нову інформацію.

На уроці

- – Учні створюють міні-постери за формулою «1 факт – 1 приклад – 1 помилка» і коротко презентують. Такий формат добре працює і в укріпті.

Засоби «своїми руками» (для «папки укриття»)

- Міні-білі дошки: швидкий зворотний зв'язок, економія паперу
- Док-камера зі смартфона: демонстрація розв'язань
- Sentence frames – візуальні підказки для формулювання відповідей
- Лінійки дробів (з мотузки чи паперу): для маніпуляцій у складних умовах
- R-коди на партах – швидкий перехід до потрібного матеріалу

Практичні поради

1. Від цілі – до засобу. Обирайте інструмент під конкретну навчальну задачу. Наприклад: додавання дробів > картки + Kahoot! + «світлофор».
2. Поступове впровадження цифри. Пояснюйте учням функціонал платформ, не забувайте про фідбек.
3. Комбінуйте формати. Наприклад: станції + Google Forms + фінальна гра – усе в одному уроці.
4. План А/Б. Кожна цифрова активність має мати паперовий аналог. Це гарантія стабільності під час блекаутів і евакуацій.

Мініситуація з класу

Клас/час	9-й, 30 хв.
Старт	Google Forms – 3 запитання на діагностику.
Основна частина – станції	1. Маніпулятиви (схеми з паличок) 2. Корекційні картки з прикладами 3. Liveworksheets із задачами 4. «Правда/міф» про відсотки
Засоби	Маршрутні листи, «світлофор», таймер.
Фініш	Вікторина у Kahoot! + самозвіт у зошиті («Що зрозумів/ла?»).
Результат	Група з найбільшими втратами впевнено виконує типові задачі. Учитель має точкові дані для підтримки (наприклад, 2 вправи на перетворення відсотків у дроби). Спрацювало поєднання: організаційні засоби + маніпулятиви + цифрові платформи + маршрутність – і все це з можливістю продовжити урок в укритті.

Головне

Добре підібраний засіб робить метод відчутним і керованим:

- учитель бачить динаміку й планує наступний крок,
- учень розуміє свій прогрес і має чіткі орієнтири,
- навчання зберігає темп навіть в умовах нестабільності.

Це і є щоденна системна робота з подолання освітніх втрат у логіці проєктно-модульного підходу: зручно, адаптивно, результативно.

V. ОЦІНЮВАННЯ У МОДУЛЬНОМУ НАВЧАННІ

Оцінювання у модульному навчанні виконує роль не лише контролю знань, а й орієнтира для учнів та вчителів у досягненні навчальних цілей. Воно дає змогу визначити стартовий рівень підготовки, вчасно виявити прогалини, відстежити динаміку розвитку компетентностей та скоригувати освітню траєкторію. В умовах модульного підходу, де навчання організовано у завершені змістові блоки, система оцінювання набуває особливого значення, оскільки дозволяє повністю оцінити ефективність кожного модуля і забезпечує зворотний зв'язок на всіх етапах.

Вхідне оцінювання проводиться на початку вивчення модуля. Його мета – виявити рівень сформованості базових знань, умінь та навичок, необхідних для успішного опанування нового матеріалу. Воно може здійснюватися у формі тестів, усного опитування, анкетування, практичних завдань чи самооцінювання. Результати допомагають учителю адаптувати зміст і темп роботи, а учням – усвідомити, що саме потрібно повторити чи опанувати додатково.

В свою чергу, вихідне оцінювання відбувається після завершення модуля й спрямоване на вимірювання досягнутих результатів навчання. Воно дає змогу порівняти стартові та кінцеві показники, визначити рівень засвоєння матеріалу, сформованість компетентностей та готовність учня застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях. Окрім підсумкових тестів, воно може включати виконання проєктних робіт, презентацій, практичних завдань чи портфоліо.

Поєднання вхідного та вихідного оцінювання у модульному навчанні створює повну картину освітнього прогресу. Це дозволяє не лише об'єктивно оцінити результати, а й побачити індивідуальний розвиток кожного учня, сприяти формуванню навичок самоаналізу та відповідальності за власне навчання. Такий підхід робить оцінювання інструментом підтримки, а не лише контролю, і підсилює ефективність модульної організації навчального процесу.

У разі виявлення серйозних прогалин після вихідного тестування, варто організувати повторну роботу над складними темами й провести додаткове повторне оцінювання для відстеження поступу.

У сучасних реаліях, коли навчання часто поєднує очний і дистанційний формати, дедалі більшої ваги набувають цифрові інструменти, що забезпечують об'єктивність, гнучкість та зручний доступ до діагностичного оцінювання. Одним із таких інструментів є платформа «Всеукраїнська школа онлайн» (<https://lms.e-school.net.ua>), яка надає комплекс матеріалів для проведення вхідного та вихідного контролю знань, автоматично підраховує результати та формує аналітику, що полегшує роботу вчителя й підвищує ефективність опрацювання кожного модуля.

Всеукраїнська школа онлайн (ВШО) пропонує широкий вибір навчальних матеріалів – відеоуроки, інтерактивні вправи, презентації – що допомагають учням глибше засвоювати навчальний матеріал. Інтерфейс платформи ВШО створений так, щоб бути максимально зрозумілим користувачам різного віку, не вимагаючи спеціальних технічних навичок. Платформа є адаптивною та доступною на різних пристроях (персональних комп'ютерах, планшетах, смартфонах).

Тести на платформі ВШО розроблені відповідно до державних стандартів освіти та охоплюють ключові теми шкільної програми. Вони стали важливим інструментом для оцінювання рівня знань учнів та формування їхніх індивідуальних навчальних траєкторій. Результати тестування дають детальний звіт про сильні й слабкі сторони кожного учня, що дозволяє вчителю планувати персоналізовану підтримку та індивідуальні навчальні плани.

Особливо корисними є діагностичні тести з автоматичною перевіркою, які суттєво економлять час педагогів. Завдяки автоматизованим системам оцінювання результати тестів обробляються швидко і точно, без необхідності ручного підрахунку балів. Це дає можливість вчителю більше уваги приділяти підготовці уроків, організації навчального процесу та індивідуальній роботі з учнями, знижуючи при цьому рівень стресу і навантаження.

Діагностичні тести зазвичай доступні онлайн, що робить їх зручними для використання в будь-який час і в будь-якому місці. Це дозволяє організувати тестування без обмежень, пов'язаних з фізичним розташуванням учнів чи необхідністю використання спеціального обладнання. Онлайн-платформи також забезпечують легкий доступ до результатів тестування, що полегшує аналіз даних і планування подальших дій. Зручність використання тестів сприяє їх інтеграції в навчальний процес.

Таким чином, використання в освітньому процесі діагностичних тестів на платформі Всеукраїнська школа онлайн має очевидні переваги:

Швидкість і ефективність. Автоматична перевірка забезпечує миттєву перевірку тестових завдань, що дозволяє швидко отримати результати і зменшити навантаження на педагогів.

Об'єктивність. Системи автоматичної перевірки унеможливають суб'єктивні фактори, які можуть впливати на оцінювання, забезпечуючи точність і однакові умови для всіх учнів.

Зворотний зв'язок. Платформа надає здобувачам освіти після виконання тесту зворотний зв'язок, що допомагає їм зрозуміти свої помилки та працювати над покращенням знань. Правильні відповіді школярів позначаються зеленим кольором, якщо дана відповідь є частко правильною – жовтим, а червоним кольором – неправильні. Діагностичний звіт вчитель може завантажити у власному кабінеті вчителя на ВШО, який доступний у розділі «Управління курсами».

Отримавши звіт про результати діагностичного тестування, вчителі можуть детально проаналізувати інформацію та розробити план подальших дій для усунення навчальних прогалин. Якщо результати демонструють загальні труднощі з певними темами серед усіх учнів, вчителі можуть організувати додаткові заняття або групові вправи для класу, щоб покращити загальне розуміння та засвоєння матеріалу.

У разі виявлення індивідуальних прогалин у знаннях окремих учнів, вчителі можуть розробити персоналізовані плани навчання, що включають додаткові вправи, консультації або індивідуальні заняття. Такий підхід дає змогу адресно працювати з проблемними моментами кожного здобувача освіти і надати йому необхідну підтримку для підвищення навчальних результатів.

Таким чином, результати діагностичного тестування виступають надійним орієнтиром для вчителів у вдосконаленні навчального процесу, допомагаючи ефективно усунувати освітні прогалини як у класі загалом, так і в окремих учнів.

Після проведення корекційних занять важливо провести повторне тестування, яке охоплює ті самі теми, але з іншими завданнями. Це дозволяє уникнути запам'ятовування питань і перевірити реальне засвоєння матеріалу. Результати вихідного контролю дають змогу педагогам оцінити ефективність застосованих заходів і виявити зміни у рівні знань учнів.

Варто наголосити, що діагностичні тести не спрямовані на виставлення оцінок, а служать для діагностики навчальних прогалин у здобувачів освіти. Дуже важливо, щоб учні усвідомлювали: ці тести – це інструмент для самостійної оцінки власних знань і визначення напрямків для вдосконалення, а не спосіб отримати формальну оцінку.

Таким чином, вхідні та вихідні тести на платформі «Всеукраїнська школа онлайн» є незамінним інструментом для оцінки та покращення рівня знань учнів. Використання діагностичних тестів на платформі ВШО підтримує підвищення якості освіти, забезпечує об'єктивну оцінку знань та допомагає у створенні персоналізованого підходу до навчання, що є критично важливим для успішного подолання освітніх втрат та досягнення високих навчальних результатів.

Гнучкість у навчальному процесі означає можливість адаптувати темп засвоєння матеріалу, його обсяг і форми подачі відповідно до потреб і здібностей конкретного учня або групи учнів. Такий підхід дозволяє враховувати різний рівень підготовки, індивідуальні стилі навчання та інтереси здобувачів освіти, що особливо важливо у сучасних умовах, коли клас може бути дуже різномірним. Завдяки гнучкості педагог має змогу коригувати навчальну програму, робити її більш доступною для тих, хто потребує додаткового часу або підтримки, та одночасно стимулювати більш просунутих учнів до глибшого опанування предмета.

Персоналізація навчання тісно пов'язана з гнучкістю, але акцент робиться саме на індивідуальному підході до кожного здобувача освіти. Вона базується на аналізі даних, отриманих у результаті вхідного та проміжного тестування, а також спостереженнях і рекомендаціях вчителя. На цій основі формується індивідуальний навчальний план, який враховує сильні сторони учня, його потреби та особливості засвоєння матеріалу. Такий підхід дає змогу більш ефективно працювати з навчальними прогалинами, а також стимулювати розвиток потенціалу кожного учня, створюючи умови для самореалізації та мотивації до навчання.

Інтеграція гнучкості та персоналізації у модульний формат навчання забезпечує не лише якісніше засвоєння знань, але й дозволяє зменшити освітні втрати, які можуть виникати через нерівномірність підготовки учнів або складність матеріалу. У такій системі кожен модуль можна адаптувати залежно від результатів діагностичного оцінювання, підлаштовуючи темп і зміст відповідно до конкретних освітніх потреб. Це створює сприятливі умови для формування глибоких компетентностей, які потрібні для подальшого навчання і життя, та забезпечує системний і послідовний розвиток знань та навичок.

Завдяки цифровим платформам, які підтримують таку гнучкість і персоналізацію, навчальний процес стає більш динамічним і орієнтованим на результат. Вчитель отримує інструменти для постійного моніторингу прогресу кожного учня і оперативного коригування освітніх траєкторій, що значно підвищує ефективність роботи і сприяє кращим освітнім результатам. Таким чином, гнучкість і персоналізація виступають ключовими чинниками успішного навчання у сучасній школі, що особливо актуально в умовах постійних змін і нових викликів у сфері освіти.

Інструменти, які сприяють реалізації гнучкості та персоналізації у модульному навчанні, можуть бути дуже різноманітними і включати як традиційні, так і цифрові засоби. Пріоритет слід надавати тим сервісам, які дають учням можливість не лише ознайомитися з уроками та виконати запропоновані вправи, а й повторно перевірити свої знання. Оптимальним є вибір цифрових платформ, які дозволяють створювати персональні кабінети для вчителів і учнів. Завдяки цьому учнівство може активно залучатися до навчального процесу через інтерактивні відеоуроки, а вчительство – ефективно відстежувати прогрес кожного здобувача освіти. Розглянемо деякі з таких інструментів, які можуть стати у нагоді як учителям, так і учням:

QuestionWell (<https://questionwell.com>) – це інноваційна платформа, що застосовує штучний інтелект для автоматичного генерування великої кількості запитань на основі текстових матеріалів або відеоконтенту. Вона суттєво спрощує процес виявлення освітніх прогалин у учнів, дозволяючи вибирати рівень складності завдань відповідно до класу, який проходить моніторинг. Крім того, платформа підтримує створення інтерактивних відеоуроків із вбудованими тестовими завданнями, що дає змогу учням перевіряти свої знання безпосередньо під час перегляду навчальних матеріалів.

Plickers (<https://www.plickers.com>) – це зручний інструмент для оперативного оцінювання знань учнів без необхідності використання персональних гаджетів кожного школяра. За допомогою програми вчитель може швидко проводити мобільні голосування або фронтальні опитування у форматі тестів прямо під час уроку. Для участі учнів достатньо мати картки з унікальним QR-кодом, які вони піднімають відповідно до обраної відповіді. Результати опитування миттєво фіксуються через камеру смартфона вчителя, який має доступ до інтернету, і одразу виводяться на екран комп'ютера, телевізора або проєктора, підключених до мережі. Такий підхід значно скорочує час на перевірку, дозволяючи одразу аналізувати відповіді класу і коригувати навчальний процес. Відсутність необхідності у гаджетах для кожного учня робить Plickers ідеальним рішенням для класів із обмеженим доступом до техніки.

Story Dice (<https://davebirss.com/storydice/>) – це онлайн-інструмент, який пропонує набір із 5 або 9 сюжетних кубиків із випадковими зображеннями. В межах модульного навчання цей ресурс ідеально підходить для розвитку творчих та комунікативних навичок учнів, допомагаючи їм генерувати ідеї для усних або письмових розповідей у рамках відповідного модуля. Онлайн-версія дозволяє швидко створювати різноманітні комбінації, що робить вправу адаптивною і сприяє глибшому засвоєнню матеріалу через інтерактивність. Для офлайн-занять у межах модуля рекомендується використовувати кубики Рорі – фізичні кубики з унікальними малюнками, які можна застосовувати як на уроці, так і під час індивідуальної роботи. Вони підтримують розвиток креативного мислення та зв'язного мовлення, сприяючи персоналізації навчання та мотивації учнів через інтерактивні творчі завдання.

Liveworksheets (<https://www.liveworksheets.com>) – це сучасний сервіс, який ідеально вписується у концепцію модульного навчання, надаючи вчителям можливість перетворювати традиційні робочі матеріали у інтерактивний контент для самостійної або взаємної перевірки учнів. Завдяки широкому спектру доступних типів завдань – від текстових полів і вибору правильної відповіді до завдань на зіставлення, перетягування і прослуховування – платформа дозволяє створювати різноманітні вправи, які можна гнучко інтегрувати в окремі навчальні модулі.

Padlet (<https://padlet.com>) – це зручний інструмент для модульного навчання, який виступає у ролі віртуальної дошки, де учні можуть спільно працювати над проєктами, ділитися ідеями, обмінюватися ресурсами та матеріалами. У межах модульного підходу Padlet допомагає організувати колективну діяльність, сприяючи розвитку навичок співпраці, креативного мислення і самовираження. За допомогою Padlet вчитель може створити окрему дошку для кожного модуля або теми, структуровано розмістити завдання, додати корисні посилання, відео чи документи. Учні ж, у свою чергу, мають можливість вільно додавати свої ідеї у вигляді текстових заміток, малюнків, фотографій, посилань чи навіть відео. Це дозволяє бачити процес навчання в режимі реального часу, проводити аналіз і оперативно коригувати навчальний процес.

Інструменти оцінювання в модульному навчанні відіграють ключову роль у формуванні ефективного освітнього процесу. Вони дозволяють не лише об'єктивно вимірювати рівень засвоєння матеріалу, а й своєчасно виявляти навчальні прогалини, що дає змогу вчителю адаптувати зміст і методи навчання під індивідуальні потреби учнів. Завдяки гнучкості та різноманітності оцінювальних засобів, модульне навчання сприяє більш глибокому та усвідомленому засвоєнню знань, підтримує мотивацію здобувачів освіти та сприяє підвищенню їхніх навчальних досягнень. Таким чином, правильно підібрані інструменти оцінювання є невід'ємною складовою успішної реалізації модульного підходу в освіті.

VI. ПРИКЛАДИ МОДУЛЬНИХ ПРОГРАМ (КЕЙСИ)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА

КЕЙС «МАРШРУТ ДО ЗНАНЬ»

Авторка та заклад освіти

Аліна Логвиновська, учителька української мови

Опорний заклад «Хорольська гімназія Хорольської міської ради Лубенського району Полтавської області», м. Хорол, Полтавська область

Педагогічний стаж: 3 роки

Професійні відзнаки:

- Регіональна тренерка за програмою «НУШ: другий цикл базової середньої освіти»
- Викладачка ГО «ЗНОВУ»
- Учасниця програми «СтудМентор» (10 хвиля, березень–квітень 2025 р., ГО «Навчай для України»)

Виклик (контекст проблеми)

Після періодів дистанційного та нестабільного навчання значна частина учнів 5–6 класів демонструвала освітні втрати: слабе володіння орфографічними й граматичними нормами, труднощі з аналізом речень, знижену мотивацію до вивчення української мови.

Існуючі формати повторення не давали змоги врахувати індивідуальні потреби та забезпечити стабільний прогрес. Потребувалося рішення, яке дозволяло б учням рухатися власною освітньою траєкторією, бачити успіх і навчатися з інтересом.

Так з'явилась ідея гейміфікованої проектно-модульної практики з маршрутними листами, орієнтованої на розвиток наскрізних умінь, ключових компетентностей і подолання освітніх втрат.

Задум і ключова ідея

Ключова ідея – поєднати модульну побудову курсу з візуалізованими маршрутними листами, які виступають «картами навчального руху» для кожного учня. Візуальні стилі (мультфільми, ігри, шоу) додають емоційного залучення, а покрокова структура сприяє навчальній автономії.

Мета практики: забезпечити індивідуалізоване й мотивувальне засвоєння української мови через проектно-модульне навчання з маршрутними листами, спрямоване на розвиток мовленнєвих умінь, критичного мислення та самоорганізації.

Завдання:

- Надолужити втрату через структуроване повторення;
- сформувати навички самоконтролю та самооцінювання;
- розвивати критичне й логічне мислення через аналітичні та креативні завдання;
- підтримувати сталий інтерес до мови завдяки ігровим і візуальним форматам.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 5–6 класів

Тривалість: 16 занять протягом 2 місяців (2 рази на тиждень)

Формати роботи: індивідуальна, парна, групова

Підхід: модульна структура + гейміфікація + маршрутні листи

Клас	Модулі / Теми	Стилізація / Гейміфікація
5 клас	Спрощення в групах приголосних Другорядні члени речення Уживання м'якого знака	Minecraft «Gravity Falls», «Stranger Things» «Солов'їне шоу»
6 клас	Узгодження числівників з іменниками Будова слова Відмінювання числівників	Стиль піци Стиль мафії «Рататуй», «Кролик Петрик»

Методи та інструменти:

- проєктно-модульне навчання (кожен модуль завершується мініпроєктом або рольовою грою);
- маршрутні листи з покрововими завданнями, візуальними чеклістами й індикаторами прогресу;
- інтерактивні платформи: Kahoot!, Wordwall, LearningApps, Quizlet;
- мультимедійні матеріали, створені у Canva;
- стилізовані ігрові сценарії як емоційний «вхід» до навчання.

Продукт / підсумкове завдання

Фінальні продукти модулів:

- мініпроєкти (мовні плакати, постери, інструкції);
- рольові сценки чи відео за стилізованим сюжетом;
- усна презентація «Мій маршрут до знань» із рефлексією навчального процесу.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- сформовані уміння застосування граматичних і орфографічних норм;
- уміння самоконтролю, рефлексії, аргументації;
- підвищення впевненості, мотивації, позитивного ставлення до предмета.

Оцінювання: формувальне – маршрутні листи, чеклісти, рефлексивні картки, вербальні коментарі; без балів (відповідно до філософії програми «СтудМентор»).

Докази ефективності:

Матеріали апробовано у межах менторської програми «СтудМентор» (березень–квітень 2025 р.). За результатами підсумкової діагностики учні продемонстрували зростання навчальних результатів і підвищення впевненості у письмі.

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Вдалося:

- зробити навчання персоналізованим і передбачуваним завдяки маршрутним листам;
- підвищити інтерес до предмета через гейміфікацію й творчі формати;
- природно сформувані в учнів навички самоорганізації та цілепокладання.

Уроки:

- варто зменшувати теоретичне навантаження – короткі пояснення працюють краще;
- візуальні орієнтири (чеклісти, таймери) суттєво підвищують ефективність уроків.

Цитата

• «Маршрутні листи ... визначають послідовність завдань, орієнтири для самоперевірки та підказки для подолання можливих труднощів. Таким чином, учень отримує персоналізований інструмент, що допомагає йому рухатися крок за кроком, а вчитель може бачити прогрес і своєчасно коригувати навчальний процес.» – Аліна Логвиновська

КЕЙС «ПИШУ, ЩОБ ПІЗНАВАТИ СВІТ»

Авторка та заклад освіти

Світлана Писаренко, учителька української мови

Куцеволівський ліцей Онуфріївської селищної ради, с. Куцеволівка, Олександрійський район, Кіровоградська область

Педагогічний стаж: 6 років

Виклик (контекст проблеми)

У початковій школі письмо нерідко сприймається учнями як механічна навичка, що викликає втому й не завжди має для дитини очевидну цінність. Це особливо актуально на етапі опанування грамоти у 1-му класі.

Щоб подолати цей бар'єр, потрібно створити такі умови, за яких письмо набуває сенсу: стає інструментом дослідження, фіксації знань і комунікації. Саме такою є проєктно-модульна практика «Пишу, щоб пізнавати світ», де письмо інтегрується в дослідницьку діяльність молодших школярів.

Задум і ключова ідея

Ключова ідея практики – показати дітям, що письмо може бути не лише тренуванням руки, а засобом дослідження навколишнього світу. В основі лежить модуль «Ґрунт і рослини», що поєднує мовну, природничу та математичну компетентності.

Мета практики: формувати в учнів початкової школи мотивацію до письма як життєво важливої навички – засобу фіксації результатів, пізнання й висловлення власних думок.

Завдання:

- поєднати навчання грамоти з дослідницькою діяльністю;
- розвивати спостережливість, точність, відповідальність;
- формувати початкові навички аналізу, узагальнення та презентації результатів.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 1 класу

Тривалість: щоденні короткі заняття протягом 2–3 тижнів

Формати роботи: індивідуальна, парна, групова, проєктна

Модуль: «Ґрунт і рослини»

Ключові етапи

Етап	Діяльність	Письмовий компонент
Ознайомлення	Розгляд зразків ґрунту, опис властивостей	Запис прикметників («сипучий», «темний»)
Експеримент	Висаджування насіння у різні види ґрунту	Перший запис: «Посадили насіння»
Щоденні спостереження	Вимірювання росту, опис змін	Короткі записи у таблиці: дата, ріст, колір
Узагальнення	Обговорення результатів у групах	Запис висновку (наприклад: «У чорноземі рослина росте краще»)
Творчі завдання	Малюнки, казка про рослинку	Підпис малюнка, коротка історія

Методи та інструменти:

- методи дослідницького і проєктного навчання;
- письмові щоденники спостережень (таблиці);
- обговорення, мозкові штурми, рефлексивні мінізаписи;
- інтеграція математики: вимірювання, порівняння, запис даних;
- цифрові таблиці або фото/відео щоденники (за можливості).

Продукт / підсумкове завдання

- Індивідуальний «Щоденник дослідника» – таблиця з даними, замальовками та висновками.
- Групова презентація результатів: показ рослин, порівняння росту, усне або письмове формулювання висновку.
- Творчі доробки: підписані малюнки, власні історії або казки про рослинку.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- учні фіксують результати спостережень у простій письмовій формі, описують явища точними словами;
- розвивають спостережливість, мислення, відповідальність, навички співпраці;
- зростає інтерес до навчання, зміцнюється віра у власні сили, формується цінність письма.

Оцінювання: формувальне (інструменти – світлофор, смайлики, мінірефлексії «Що я сьогодні записав?»); взаємооцінювання (інструмент «комплімент-зірочка» або обговорення в парах); самооцінювання (інструменти – шкали, опитування, заповнення бланків); підсумкове (колективна презентація).

Докази ефективності:

Практику впроваджено в умовах реального класу. Вчителька спостерігала зростання зацікавленості учнів у письмі, покращення їхньої уважності й відповідальності. Додаткові матеріали з прикладами доступні за посиланням.

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Вдалося:

- дати письму сенс і мотивацію через реальний життєвий проєкт;
- інтегрувати природознавство, математику та українську мову;
- сформувати в учнів початкові навички ведення дослідницького щоденника.

Уроки:

- важливо дібрати зрозумілі для дітей шаблони записів;
- регулярна письмова практика в контексті дослідження краще засвоюється, ніж ізольовані вправи;
- навіть у 1 класі діти здатні до простих форм аналізу й самостійного письма – за умови доброзичливого супроводу.

Цитата

• *«Зроби один короткий запис у щоденнику спостережень: Що нового з'явилося в моїй рослині сьогодні? Наприклад: «2 см, зелений паросток». Така проста дія вчить дітей помічати зміни, систематизувати спостереження і – головне – бачити сенс у письмі», – Світлана Писаренко*

КЕЙС «МОВА 24/7: ПРОКАЧАЙ СВОЮ УКРАЇНСЬКУ»

Авторка та заклад освіти

Алла Дзябенко, вчителька української та англійської мов

Полтавська загальноосвітня школа I–III ступенів №9 Полтавської міської ради Полтавської області, м. Полтава

Педагогічний стаж – 9 років

Сертифікована вчителька української мови та літератури; співзасновниця телеграм-каналу «Як риба у воді»; асесорка премії Global Teacher Prize Ukraine 2025; учасниця міжнародної програми ENGIN та освітніх ініціатив EdCamp Ukraine.

Виклик (контекст проблеми)

Учні базової школи демонстрували нестійкі мовні знання, недостатній рівень мотивації до вивчення української мови, слабкі вміння критичного читання, письма й усного мовлення. Традиційне подання граматичних тем і правила без контексту не забезпечувало глибокого розуміння та переносу знань у повсякденне спілкування. Так виникла потреба в побудові гнучкої модульної системи, яка дозволяє поступово долати освітні втрати, розвивати критичне мислення, медіаграмотність та впевнене письмове мовлення.

Задум і ключова ідея

Ключова ідея – українська мова як засіб самовираження, критичного аналізу та живої комунікації. Мова вивчається не як набір правил, а як інструмент дії, пізнання і взаємодії. Практика поєднує проєктно-модульний підхід, цифрові технології, медіа та творчі формати, щоб навчання було гнучким, цікавим і практичним.

Мета практики: забезпечити надолуження освітніх втрат і розвиток ключових мовних компетентностей через модульну систему з акцентом на критичне мислення, медіаграмотність і письмове мовлення.

Завдання:

- розвивати усне та писемне мовлення в реальних комунікативних ситуаціях;
- формувати орфографічну й пунктуаційну грамотність через медіа та цифрові тексти;
- розвивати читацьку активність і критичне мислення;
- інтегрувати навчання з сучасними цифровими інструментами;
- створити атмосферу позитивного ставлення до української мови як цінності.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 8 класу (13–14 років)

Формат: модульне навчання (5 модулів по 7 уроків)

Тривалість: 1 семестр (35 уроків)

Форми організації: індивідуальна, парна та командна робота, майстерні, клуби, мікропроекти

Модуль	Назва / Фокус	Формат / Завдання
1	Мова в дії: щоденне спілкування	Рольові ігри, мовні щоденники, мовні квести «24 години українською»
2	Мова як інструмент критичного мислення	Аналіз фактів, дебати, створення антифейкових гідів, дискусії
3	Грамотність через медіа	Робота з реальними текстами з соцмереж, виправлення помилок, створення диктантів-коміксів
4	Українська в літературі й культурі	Подкасти, букблоги, сенкани, театралізації, культурні проєкти
5	Письмо як інструмент вираження	Есе, щоденники, листи, класний альманах текстів

Методи та інструменти:

- проєктно-модульне навчання, фліп-клас, цифровий сторітелінг, гейміфікація;
- онлайн-платформи: Padlet, Canva, Genially, Kahoot, Mentimeter, ChatGPT, CapCut, Audacity;
- мовні клуби, дебати, блогінг, театралізації, мікропроекти 24/7.

Продукт / підсумкове завдання

За кожним модулем учні створюють мініпродукти – мовні щоденники, блогові пости, відеоаналізи, буклети, постери, літературні колажі, фліпбуки або букблоги. Фінальним етапом є мовний фестиваль або презентація проєктів.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- засвоєння орфографічних норм, розвиток мовленнєвих умінь;
- критичне мислення, здатність до самооцінювання, логічне письмове висловлення;
- мотивація, позитивне ставлення до мови, впевненість у мовленні

Форми оцінювання: інструменти формувального оцінювання (чеклісти, мовні щоденники) рефлексія, самооцінювання, взаємооцінювання

Докази ефективності:

- розроблена авторська техніка «7»: кожен модуль реалізується протягом 7 уроків. Системне поєднання навчання з компетентнісними завданнями дозволяє відновлювати знання, одночасно готуючи учнів до реальних комунікативних викликів.

- Публічне портфоліо практики –

https://drive.google.com/drive/folders/1Mitk9_sZQ7I9ck8BOHpv_CE2mOzySli6

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Вдалі кроки:

- використання сучасних цифрових платформ і соціальних мереж як навчального середовища;
- комбінування проєктів і модульного підходу, що дає змогу індивідуалізувати навчання;
- підвищення мотивації учнів через практичні завдання.

Уроки:

- на початку впровадження – надлишок теорії; скорочення вступної частини покращило залученість;
- учні краще орієнтуються в завданнях, коли бачать візуальні індикатори (чеклісти, бейджі, мовні рейтинги).

Цитата

- «Щоб надолуження стало природним, кожен модуль має виходити за межі підручника: ми не просто тренуємо навички, а живемо мовою. Наприклад, у модулі «Грамотність через медіа» діти аналізують реальні пости з соцмереж, редагують їх і створюють свої. А щоденник мовця у проєкті «24 години українською» – це не вправа, а щоденна звичка бути свідомим мовцем», – Алла Дзябенко

АНГЛІЙСЬКА МОВА

КЕЙС «COMFORT FOOD IN TIMES OF WAR / КОМФОРТНА ЇЖА ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Авторка та заклад освіти

Наталія Кузенна, викладачка англійської мови

Кропивницький будівельний фаховий коледж, м. Кропивницький, Кіровоградська область

Педагогічний стаж – 16 років

Професійні відзнаки: подяка Кіровоградської обласної ради (2024), грамоти ДОІНКОДА та обласного конкурсу «Кращий керівник гуртка» (2021–2022).

Виклик (контекст проблеми)

Повномасштабна війна в Україні порушила відчуття стабільності в молоді. Студенти втратили звичне середовище, мотивацію до навчання, відчували тривогу та емоційне виснаження. Водночас війна загострила інтерес до власної культури, родинних традицій і бажання підтримувати зв'язок зі світом. Постає потреба створити безпечний простір для комунікації англійською мовою, який би поєднав міжкультурний діалог, дослідження історії та емоційне відновлення через тему «комфортної їжі».

Задум і ключова ідея (мета та завдання)

Ключова ідея – створення міжкультурного проєкту між студентами України та Ізраїлю, побудованого на темі традиційної їжі, впливу війни на повсякденне життя та історичних паралелях. Через відео, обговорення, онлайн-інструменти студенти розвивали мовні та соціальні навички, критичне мислення, досліджували культуру та шукали емоційні точки опори.

Мета: покращити мовні та міжкультурні компетентності студентів, розвинути вміння самовираження англійською, критично осмислювати історію та сучасність, використовуючи інструменти проєктного навчання.

Завдання:

- розширити англомовну лексику з тем «їжа», «культура», «музика», «історія»;
- організувати спільну роботу з однолітками з Ізраїлю через онлайн-комунікацію;
- дослідити вплив війни на культуру харчування в минулому і тепер;
- розвивати цифрову грамотність: робота з Padlet, Canva, iMovie;
- підтримати емоційну стійкість через обговорення теми «комфортної їжі» та родинних традицій.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: студенти 10 класу (15 років)

Тривалість: 9 тижнів (9 занять по 1,5 години, загалом 15 годин)

Формат: змішане навчання, міжнародна онлайн-співпраця, модульна структура

Модуль	Тема	Діяльність
1	Вступ і вивчення лексики	Мозковий штурм на Padlet, інтерактивні вправи на лексику, знайомство через пости й GoogleMeet
2	Дослідження традицій і війни	Спілкування з родичами, пошук інформації, обговорення змін у харчуванні через війну
3	Аналіз історії через фільми	Перегляд документального фільму про Голокост, обговорення, нотатки на Padlet
4	Створення відео	Написання сценаріїв, тренування вимови, зйомка та монтаж відео англійською
5	Презентація та рефлексія	Онлайн-презентації, коментарі на Padlet, письмова рефлексія

Продукт / підсумкове завдання

Студенти створили відео англійською мовою про улюблені традиційні страви, їхнє значення під час війни, поділилися особистими історіями та коментарями на Padlet. Підсумком стала транснаціональна презентація у форматі відеомосту з обговоренням культурних паралелей.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- покращення розмовної та письмової англійської;
- освоєння цифрових інструментів для комунікації та відеомонтажу;
- поглиблення розуміння історії (Голокост, сучасна війна);
- розвиток емоційної грамотності та культурної самосвідомості;
- формування навичок командної взаємодії та самовираження.

Форми оцінювання:

- оцінювання відеопродуктів (зміст, мова, креативність);
- активність на Padlet (внески, коментарі, взаємодія);
- участь у дискусіях на google meet;
- рефлексивне письмове завдання;
- самооцінка та командна взаємодія.

Докази ефективності:

- [Facebook-публікація](#)
- [Відео студентів](#)

Цитата

- «Після обговорення фільму про виживання під час Голокосту, студенти самі ініціювали історії зі своїх родин: хто що готував під час перших днів війни, як зберігали традиції. А в сценаріях до відео звучали фрази не просто про борщ, а про спогади, тепло й турботу. Це вже не просто англійська – це мовлення про себе, своїх близьких і свою силу», – Наталія Кузенна

КЕЙС «ПРАКТИКУМ З ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КРЕАТИВНОГО ПИСЬМА У СТАРШІЙ ШКОЛІ»

Авторка та заклад освіти

Мироненко Вікторія Олександрівна, учителька англійської мови

Комунальний заклад «Полтавський міський багатoproфільний лицей №1 ім. І.П. Котляревського», м. Полтава

Педагогічний стаж – 18 років

Професійні відзнаки: учитель-методист

Короткий опис практики

Проект реалізується з учнями 10 класу і спрямований на розвиток навичок письма, перекладу та цифрової грамотності. У межах практики учні створюють власні художні тексти, перекладають їх англійською мовою, редагують із допомогою інструментів штучного інтелекту, створюють ілюстрації й верстають електронний збірник. Проект сприяє інтеграції мовних, креативних і цифрових умінь, розвитку відповідальності й вмінню працювати в команді.

Мета й завдання

Мета: сформувати в учнів практичні перекладацькі навички та вміння креативного письма через реалізацію повного циклу роботи над текстом: від написання до мультимедійної презентації.

Завдання:

- розвинути перекладацькі компетентності (володіння стратегіями перекладу, редагування, стилістичною відповідністю);
- поглибити навички креативного письма (есе, нариси, художні тексти);
- навчити працювати з цифровими платформами (Canva, FlipHTML5, ChatGPT, Google Docs);
- підвищити мовну грамотність англійською мовою;
- розвинути вміння презентувати продукт і працювати в команді.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 10 класу (15–16 років)

Тривалість: 4 тижні (4 етапи, по 1 тижню кожен)

Формат: проєктно-модульний підхід

Форми організації: групова та індивідуальна робота

Етап	Назва	Ключові дії та інструменти	Тривалість
1	Підготовчий	Вхідне тестування мовних навичок. Ознайомлення з перекладацькими стратегіями (художній і публіцистичний переклад). Аналіз прикладів текстів та стилістичних рішень	1 тиждень
2	Практичний	Написання учнями власних творів (есе, міні-оповідання). Переклад українських текстів англійською. Індивідуальна та парна робота. Застосування ШІ (наприклад, ChatGPT) для редагування	1 тиждень
3	Творчо-проектний	Створення ілюстрацій до текстів (вручну та за допомогою ШІ). Верстка текстів у Canva або FlipHTML5. Формування спільного цифрового збірника	1 тиждень
4	Презентаційний	Презентація проєкту на шкільному заході або онлайн. Обговорення досвіду, зворотний зв'язок. Вихідне тестування, самооцінка прогресу	1 тиждень

Методи та інструменти:

- Метод проєктів: укладання збірника з перекладеними учнівськими творами.
- Цифрові інструменти: Canva (ілюстрації), FlipHTML5 (публікація), Google Docs (спільне редагування), ChatGPT (редагування перекладів).
- Майстер-класи: Письмо, переклад, робота з цифровими сервісами.
- CLIL: Інтеграція вивчення мови з предметним контентом (культура, література).

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- розвиток навичок письма й перекладу з української на англійську;
- поглиблення розуміння стилістики, адекватності перекладу;
- зростання цифрової грамотності (створення медіапродукту);
- формування навичок командної взаємодії та презентації;
- підвищення мотивації до вивчення англійської мови.

Форми оцінювання:

- формувальне – фідбек у парах і від учителя;
- самооцінювання – прогрес письма й перекладу;
- підсумкове – якість перекладу, мовна грамотність, ілюстрації;
- презентаційне – участь у представленні збірника, коментарі до творів однокласників.

Докази ефективності:

- Презентація проєкту: <https://www.canva.com/design/DAGw47Ju-cQ/tHR9Z7aroWSqk-iQPjxC2Q/edit>
- Онлайн-збірник учнівських творів: <https://online.fliphtml5.com/wgdwi/dcdh/>
- Додаткові матеріали: <https://drive.google.com/open?id=1ynwi-0pbOFpH2DDwmFn0F2PUhBi5kQzQ>

Цитата

- «Коли учні перекладають власні тексти, вони не просто вивчають англійську, а вчаться передавати емоцію, стиль і сенс. Це інше відчуття мови – творче, глибоке й особистісне», – Вікторія Мироненко

КЕЙС «AT THE CAFE»

Авторка та заклад освіти

Анастасія Чишкала, учителька англійської мови

Білицький ліцей №1 Білицької селищної ради, смт Білики, Полтавська область

Педагогічний стаж – 10 років

Професійні відзнаки: грамоти Білицької селищної ради за активну громадянську позицію, патріотизм та сприяння розвитку молодіжної політики, КУ «Центр професійного розвитку педагогічних працівників»; подяка Гуманітарного відділу Білицької селищної ради за підготовку переможця олімпіади з англійської мови; свідоцтво про підготовку переможця Всеукраїнської інтернет-олімпіади «На урок»

Виклик (контекст проблеми)

У початковій школі особливо важливо створити умови, де іноземна мова виходить за межі механічного повторення слів. Учні повинні бачити, навіщо їм англійська у реальному житті. Після теми «Tasty Food» учні 2 класу демонстрували знання окремих слів, але їм було складно поєднати їх у зв'язну комунікацію.

З'явилася ідея створити рольовий проєкт, де англійська, математика й соціальна взаємодія поєднуються у зрозумілій дітям ситуації – відвідини кафе.

Задум і ключова ідея

Ключова ідея: за допомогою рольової гри «At the Cafe» створити контекст, у якому учні природно використовують лексику теми «Їжа», тренують елементарну комунікацію англійською та закріплюють навички усного рахунку в межах 20.

Мета практики: розвивати комунікативну компетентність учнів через інтегрований міжпредметний підхід, де мова використовується як інструмент у реальній ситуації.

Завдання:

- активізувати лексику з теми «їжа» та «напої»;
- тренувати мовні структури «I want...», «How much is it?», «It's ... hryvnias»;
- закріпити навички усного рахунку;
- сформувані вміння вести короткий діалог «покупець – продавець»;
- розвивати навички фінансової грамотності (оплата, решта);
- підвищити впевненість учнів у використанні мови через гру.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 2 класу

Тривалість: 1 навчальна година (інтегрований урок)

Етап	Назва	Зміст
1	Підготовчий	Повторення лексики з теми «Tasty Food», чисел до 20, структури запитань і відповідей. Робота з діалогом-зразком.
2	Організаційний	Учні облаштовують «кафе»: стіл з макетами їжі, іграшкові гроші, цінники. Призначаються «продавці» й «покупці».
3	Ігровий (головний)	Рольова гра: учні по черзі виконують діалоги «в кафе», розраховуються грошима, роблять замовлення англійською.
4	Рефлексія	Обговорення: що сподобалося, що було складно, з чим впоралися. Висловлення власних вражень.

Методи та інструменти:

- рольова гра, ситуативне навчання;
- макети їжі (фрукти, напої), іграшкові гроші та цінники, візуальні підказки (таблички, діалоги), настільне «кафе» для симуляції простору.

Продукт / підсумкове завдання

Учні відтворюють повноцінний діалог у парі: замовляють страви, уточнюють ціну, розраховуються іграшковими грошима. Підсумком стає завершений акт купівлі англійською мовою із застосуванням базових математичних обчислень.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- учні впевнено використовують вивчену лексику у комунікативній ситуації;
- демонструють базові навички усного рахунку;
- виявляють зацікавленість та емоційну залученість;
- зменшується страх зробити помилку – гра знижує бар'єри

Форми оцінювання:

- формувальне;
- підсумкове.

Докази ефективності:

- фотоматеріали з гри;
- високі результати учнів на Всеукраїнських конкурсах («На урок», «Гринвіч»);
- позитивна динаміка в комунікативних навичках;
- посилання на матеріали: [тека 1](#), [тека 2](#)

Цитата

- «Коли дитина сама каже: 'I want a banana and juice, please', і кладе іграшкові гроші – це не просто гра. Це – момент, коли мова стає живою. Саме так діти розуміють, навіщо вони вчать англійську.» – Анастасія Чижкало

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

КЕЙС «ІСТОРІЯ ОПОРУ ЧЕРЕЗ ГРАФІЧНУ НОВЕЛУ»

Авторка та заклад освіти

Олена Москаленко, викладачка історії

Відокремлений структурний підрозділ «Полтавський фаховий коледж» НТУ «ХПІ», м. Полтава

Педагогічний стаж – 20 років

Професійні відзнаки: переможниця міжнародних та всеукраїнських конкурсів (НREC, «Ткума» та ін.), півфіналістка премії «Ранкові зорі».

Виклик (контекст проблеми)

Сучасні підлітки нерідко сприймають історію як абстрактну хронологію подій, відірвану від власного життя. У контексті війни особливо важливо актуалізувати історичну пам'ять, зробити її особисто значущою.

Проектна робота над графічною новелою дозволяє школярам через дослідження локальної історії (рух спротиву на Полтавщині) осмислити складні події, трансформувати знання у креативну форму та сформулювати зв'язок між минулим і сьогоденням.

Задум і ключова

Ключова ідея: осмислення опору радянській владі через історичне дослідження, критичний аналіз джерел і створення графічних новел – як форма активної взаємодії з темою.

Мета практики: формування історичної пам'яті, національної свідомості та критичного мислення учнів засобами дослідження й творчої візуалізації.

Завдання:

- опрацювати джерела про рух спротиву на Полтавщині;
- сформулювати навички аналізу історичного матеріалу;
- сприяти розвитку креативності через мистецьку інтерпретацію;
- опанувати базові цифрові інструменти для створення графічної новели;
- сформулювати особистісну позицію щодо значення історичної пам'яті.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 10 класу

Тривалість: орієнтовно 3–4 тижні

Етап	Зміст
Дослідницький	Вивчення джерел (спогади, архівні матеріали) про спротив радянській владі на Полтавщині. Визначення ключових героїв/подій.
Обговорення	Колективне опрацювання джерел, виявлення історичних паралелей із сучасністю. Проведення фасилітованих обговорень.
Концепція новели	Створення сценарію новели: обрання формату (комікс, анімація, візуальна розповідь), продумування композиції та ключових сцен.
Візуалізація	Робота з цифровими інструментами: Canva, Krita, Photoshop, Mine-imator. Створення готового продукту.
Презентація	Публічний захист робіт, коментарі, обговорення труднощів та відкриттів. Онлайн-публікація на платформі або блозі.

Продукт / підсумкове завдання

- Графічна новела, створена учнями, яка візуалізує історію опору радянському режиму на прикладі локальної історії Полтавщини. Може бути представлена у вигляді коміксу, короткої анімації, візуального есе або історії з елементами гейміфікації.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- учні глибше засвоюють історичні факти про рух опору та його значення;
- розвивають критичне й креативне мислення під час аналізу джерел і створення власних продуктів;
- опанували базові навички роботи з візуальними та цифровими інструментами;
- навчаються інтерпретувати джерела, формуючи власну аргументовану позицію;
- усвідомлюють цінність історичної пам'яті та її зв'язок із сучасними подіями й особистим досвідом.

Форми оцінювання:

- презентація проєкту (індивідуальна або групова);
- взаємооцінювання за чеклістом;
- рефлексивне есе (що дізнався, що здивувало, що змінило думку);
- публікація проєктів у блозі або на онлайн-ресурсі.

Докази ефективності:

- [Публікація у блозі Полтавської політехніки](#)
- [Онлайн-проект на Genially](#)

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Вдалі кроки:

- поєднання дослідницького та творчого компонентів зробило історію «живою» й емоційно близькою для учнів;
- використання цифрових інструментів підвищило мотивацію та залучення учнів до роботи;
- учасники навчання усвідомили взаємозв'язок локальної історії зі своєю особистою та громадянською ідентичністю.

Уроки практики:

- для якісного використання цифрових технологій потрібен додатковий час на підготовку – доцільно проводити короткі технічні майстерки перед стартом проєкту;
- критерії оцінювання варто визначати заздалегідь, щоб зробити процес оцінювання прозорим і зрозумілим для учнів.

Цитата

- «Коли діти створюють власну графічну історію на основі реальних подій спротиву – історія перестає бути минулим. Вона стає частиною їхнього теперішнього досвіду, емоцій, рішень. У такі моменти народжується не просто знання, а свідомість.» – Олена Москаленко

КЕЙС «SHORT-ІСТОРІЯ ПРО КИРИЛО-МЕФОДІЇВСЬКЕ БРАТСТВО»

Авторка та заклад освіти

Олена Таранич, учителька історії

Академічний ліцей «Європейський» Лубенської міської ради, м. Лубни, Полтавська область

Педагогічний стаж – 12 років

Виклик (контекст проблеми)

Історичні теми, особливо пов'язані з ХІХ століттям, часто сприймаються учнями як далекі та неактуальні. Водночас медіапростір сьогодні формує звички до коротких, візуально насичених і швидких форматів отримання інформації. Щоб поєднати ці два світи – академічну історію та сучасні цифрові звички – у школі був запропонований інтегрований формат «Short-історій» про Кирило-Мефодіївське братство. Це дозволило трансформувати традиційне вивчення теми в активну, публічну та командну діяльність.

Задум і ключова ідея

Ключова ідея: історію можна вивчати не тільки через підручник, а й через створення «вірального» відеоконтенту, який передає зміст події мовою сучасних підлітків.

Мета практики: поглибити знання учнів про Кирило-Мефодіївське братство, його ідеологію та значення для українського національного відродження шляхом створення освітнього відеоконтенту у форматі коротких відео.

Завдання:

- ознайомити учнів із історичними джерелами та постатями Кирило-Мефодіївського братства;
- сформувати навички сторітелінгу, відеомонтажу, візуалізації інформації;
- розвинути вміння адаптувати історичний зміст до сучасних цифрових форматів;
- навчити учнів працювати в команді, розподіляти обов'язки та презентувати результати.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 9–10 класів

Тривалість реалізації: 4 тижні

Етап	Тривалість	Зміст
Підготовчий	1 тиждень	Об'єднання учнів класу в групи (кожна група відповідає за один аспект теми). Розподіл ролей: сценарист, актор, монтажер, історик-консультант тощо. Аналіз джерел, визначення ключових фактів, персоналій і подій.
Творчий	2 тижні	Структурування матеріалу для коротких відео. Розроблення сценаріїв для кожної «Short-історії». Зйомка, монтаж, додавання музики, ілюстрацій.
Підсумковий	1 тиждень	Презентація відео в класі або шкільному заході. Публікація роликів у соцмережах (Instagram, TikTok, YouTube). Обговорення та рефлексія.

Продукт / підсумкове завдання

Короткі відео («Short-історії») тривалістю 20–30 секунд, створені учнями, які пояснюють суть Кирило-Мефодіївського братства, розкривають його ідеологію, постаті членів, програмні документи та наслідки діяльності.

Формат: міні-серіал із 3 відео, розміщений на публічних платформах.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- учні характеризують ключові факти про діяльність Кирило-Мефодіївського братства, його членів, ідеологію та культурний вплив;
- уміють шукати й опрацьовувати інформацію з різних джерел, здійснювати зйомку та монтаж відео, формулювати меседжі коротко й виразно відповідно до вимог відеоформату;
- розуміють причинно-наслідкові зв'язки між діяльністю братства та процесами національного відродження, усвідомлюють роль особистості в історії й уміють проводити паралелі між історичними ідеями та сучасним суспільним контекстом.

Форми оцінювання:

- командна робота: ефективність взаємодії в групі;
- аналітична робота з джерелами;
- якість відеопродукту (зміст, монтаж, достовірність);
- самооцінка (есе або щоденник проєкту);
- презентаційна активність.

Кількісні та якісні докази:

- зростання результатів тестування (вхідне/вихідне);
- оцінка відео за шкалою 1–5: історичність, техніка, креатив;
- портфоліо групи: сценарії, чернетки, чорнові відео;
- опитування учнів щодо рівня мотивації й зацікавленості;
- дискусії в класі після публічного перегляду.

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Що спрацювало:

- поєднання історичного змісту з цифровою культурою підлітків суттєво підвищило їх мотивацію до навчання;
- формат shorts спонукав учнів виділяти головне й працювати з інформацією лаконічно;
- проєкт сприяв розвитку кількох груп умінь одночасно – академічних, креативних і цифрових.

Уроки:

- варто заздалегідь допомогти учням опанувати інструменти відеомонтажу;
- при роботі з соцмережами важливо узгоджувати правила безпеки та конфіденційності.

Додаткові матеріали: [Google Drive – матеріали проєкту](#)

Цитата

- «Коли учні шукають, створюють, сперечаються за сценарієм і врешті публікують власне відео – це не просто вивчення історії. Це історія, яку вони відчували, осмислили й розповіли світу.» – Олена Таранич

КЕЙС «ТРАДИЦІЇ МОГО НАРОДУ»

Авторка та заклад освіти

Альона Довбня, учителька історії

Опорний заклад «Лицей №1 імені Героя України Березняка Євгена Степановича»

Поміччанської міської ради, м. Помічна, Кіровоградська область

Педагогічний стаж – 24 роки

Виклик (контекст проблеми)

П'ятикласники лише починають знайомство з предметом «Історія», тому особливо важливо не втратити інтерес у перші місяці навчання, заклавши особистісний зв'язок із власною родинною та культурною спадщиною. Практика «Традиції мого народу» створена як м'який вступ до історії через проживання елементів традиційної культури – народних ігор, ремесел, пісень і кулінарії.

Мета модуля – не лише поглибити знання учнів про культурні традиції, а й активізувати участь родин у навчанні, підтримати міжпоколінневий діалог і формування ціннісного ставлення до спадщини свого народу.

Задум і ключова ідея

Ключова ідея: формування інтересу до вивчення історії через занурення в народні традиції у форматі спільних зустрічей дітей і батьків. Такий підхід поєднує елементи культурного дослідження, родинної взаємодії та емоційного залучення, роблячи перші уроки історії живими й особистісно значущими.

Мета практики: заохотити учнів до вивчення історії через пізнання українських народних традицій, формувати дослідницьку мотивацію, навички командної роботи й повагу до культурної спадщини.

Завдання:

- розширити знання учнів про традиції українського народу;
- сформувати навички пошуково-дослідницької діяльності;
- залучити батьків до спільної участі в освітньому процесі;
- сприяти згуртованості класного колективу через спільні практичні дії;
- розвинути дрібну моторику й сенсорне сприйняття у дітей.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 5 класу

Тривалість реалізації: вересень – грудень (5 зустрічей)

№	Тема зустрічі	Місяць	Зміст
1	Народні ігри	Вересень	Знайомство, розучування гри «Ой на горі жито, сидить зайчик» на шкільному подвір'ї
2	Народна іграшка	Кінець вересня	Виготовлення ляльки-мотанки та «вуркотила» вдома або в класі
3	Кулінарна традиція	Жовтень	Разом із батьками ліплення та приготування вареників до Дня захисників і захисниць
4	Народна пісня	Листопад	Родинне представлення українських пісень: виконання, розповідь про історію пісні
5	Різдвяна символіка	Грудень	Виготовлення різдвяних оберегів – дідуха та солом'яного павука

Продукт / підсумкове завдання

Формальною метою не є створення спільного цифрового або друкованого продукту. У центрі – емоційно насичений досвід, який сприяє:

- згуртуванню класу;
- родинній залученості;
- закладенню основи до вивчення історії як науки про побут, культуру, щоденне життя народу.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

- підвищення інтересу до предмета історії в 5 класі;
- залучення батьків до навчального процесу;
- позитивна динаміка в соціалізації дітей;
- прагнення зберегти й відтворити українські традиції.

Форми оцінювання:

- вербальне заохочення за участь;
- поповнення «скарбнички досягнень» учнів (власна система мотивації: за активність, поведінку, самостійність);
- підсумкове заохочення у вигляді поїздки до музею Трипільської культури в Легедзино (за колективної участі).

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Що спрацювало:

- участь батьків активізувала учнів;
- практична діяльність допомогла краще запам'ятати елементи традицій;
- модуль створив «теплу атмосферу» співпраці.

Уроки:

- варто передбачити більшу цифрову складову для збереження слідів роботи;
- важливо залишити місце для ініціативності дітей, а не лише виконання за інструкцією.

Цитата

- «Замість просто говорити про традиції – ми їх проживали. Вареники, пісні, ігри – усе це зробило історію живою і відчутною. А ще – згуртувало наш клас.», – Альона Довбня

МАТЕМАТИКА

КЕЙС «ПОДАРУНКОВА КОРОБКА»

Авторка та заклад освіти

Анна Кузьменко, учителька математики

Приватний заклад загальної середньої освіти ліцей «ІТ СТЕП СКУЛ КРЕМЕНЧУК», м. Кременчук, Полтавська область

Педагогічний стаж – 24 роки

Виклик (контекст проблеми)

Учні 5 класу часто не розуміють практичного сенсу обчислень площі поверхні й об'єму. Завдання є зробити ці поняття «живими»: пов'язати їх із тим, що можна виміряти, упакувати або відправити поштою.

Задум і ключова ідея

Учні 5 класу в командах досліджують властивості «подарункової коробки»: обчислюють її площу поверхні та об'єм, визначають потрібну кількість пакувального паперу, обирають наповнення, розраховують вартість доставки. Завдяки цьому діти не просто закріплюють математичні поняття, а й бачать їхню практичну цінність у реальному житті.

Мета практики: сформувати в учнів 5 класу практичне розуміння геометричних понять – об'єму та площі поверхні куба і прямокутного паралелепіпеда – через розв'язання реальної задачі: підготовку подарункової коробки. Розвивати фінансову грамотність, критичне мислення, креативність та командну взаємодію в умовах навчального проєкту.

Завдання:

- повторити формули обчислення площі поверхні та об'єму куба і прямокутного паралелепіпеда;
- навчити учнів застосовувати ці формули для розв'язання прикладної задачі;
- формувати вміння перевіряти правильність математичних обчислень;
- розвивати навички командної роботи, планування, розподілу обов'язків;
- формувати елементи фінансової грамотності: оцінка витрат, розрахунок вартості доставки;
- розвивати креативність через оформлення та презентацію результатів;
- формувати відповідальність за спільний результат;
- виховувати точність, уважність та охайність у роботі;
- заохочувати цікавість до практичного застосування математики в повсякденному житті.

Навігатор практики (як це працює?)

Цільова група: учні 5 класу

Форми організації: командна робота, індивідуальні обчислення, колективне обговорення

Тривалість реалізації: 1 тиждень

Етап	Діяльність
Вступ	Актуалізація знань про об'єм і площу поверхні. Повторення понять куба і прямокутного паралелепіпеда
Практичні обчислення	Вимірювання коробки, розрахунок об'єму та площі поверхні, заповнення таблиці-накладної
Застосування результатів	Вибір подарунків, оцінка маси, розрахунок кількості пакувального паперу
Фінальний етап	Обчислення вартості доставки, оздоблення коробки
Презентація	Команди демонструють свої коробки, презентують розрахунки, рефлексують щодо помилок та знахідок

Методи та інструменти:

- проєктна діяльність, проблемно-пошуковий метод, практичні обчислення;
- коробки різних розмірів, лінійки, калькулятори, пакувальний папір, шаблони таблиці-накладної.

Продукт / підсумкове завдання

Готова подарункова коробка з розрахунками та її усна або візуальна презентація.

Результати та докази ефективності

Очікувані результати:

Кожна команда створює мініпроект – модель подарункової коробки, для якої учні:

- обчислюють площу поверхні та визначають необхідну кількість пакувального паперу;
- розраховують об'єм коробки та планують, які умовні подарунки (задані у таблиці або обрані самостійно) можуть у неї поміститися.
- оцінюють масу наповненої коробки та розраховують вартість її доставки відповідно до умов (наприклад: 20 грн за кожні 500 г);
- креативно оформлюють коробку (декор, логотип, назва);
- презентують результати: демонструють коробку, пояснюють математичні обчислення, захищають свої ідеї.

Форми оцінювання:

- формувальне оцінювання – спостереження за процесом командної роботи, усні запитання вчителя для перевірки розуміння формул і логіки розрахунків; зворотний зв'язок під час обчислень: уточнення, підтримка, коригування дій.
- підсумкове оцінювання – точність математичних обчислень (площа поверхні, об'єм, маса, вартість доставки), коректність оформлення накладної: заповнення таблиці, логіка розрахунків; практичність і реалістичність рішень (наприклад, вибір подарунків відповідно до об'єму коробки);
- креативність декору і змістовність презентації команди;
- командна взаємодія – розподіл ролей, підтримка, участь усіх членів у роботі та презентації.

Рефлексія: вдалі кроки та уроки

Що спрацювало:

- практичність завдання: учням було цікаво бачити, як формули з математики застосовуються у реальному житті – розрахунки площі, об'єму, вартості доставки;
- ігровий елемент і командна робота: створення коробки й вибір подарунків викликали емоційний відгук, стимулювали співпрацю та взаємодію;
- візуалізація та фізичні об'єкти (реальні коробки, пакувальний папір) допомогли краще зрозуміти абстрактні поняття;
- поєднання з фінансовою грамотністю: учні не лише обчислювали, а й моделювали витрати – це розширило контекст.

Уроки:

- не всі команди ефективно розподілили ролі, тому в майбутньому доцільно запропонувати шаблон розподілу;
- потрібно враховувати рівень математичної підготовки різних учнів і підтримати тих, кому важко виконувати обчислення.

Цитата

- «Діти були в захваті, коли їхнє математичне завдання перетворилося на «справжню логістику»: скільки паперу потрібно, що можна покласти в коробку, чи не буде вона надто важка – вони прораховували все з азартом!», – Анна Кузьменко

ДОДАТКИ

РОЗДІЛ 1. ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ

1.1. ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКА ЗНАНЬ

Призначення

- Визначення прогалів у знаннях перед вивченням нової теми або на початку модуля.
- Використання як проміжної контрольної точки (посередині модуля/теми).

Сфера застосування (Коли використовувати)

- Перед проведенням диференціації завдань.
- Після тривалих перерв у навчанні.
- Для груп зі значною різницею в рівні підготовки.
- На початку вивчення нового модуля.

Алгоритм розроблення

- Визначте 2–3 очікувані результати для діагностики.
- Сформулюйте 2–3 короткі діагностичні завдання для оцінювання кожного очікуваного результату.
- Встановіть порогові значення рівнів успішності та визначте подальші дії для кожного рівня.

Бланк експрес-діагностики знань

1. Загальна інформація

Тема/Модуль:	_____
Дата проведення:	_____
Клас/група:	_____
Перевірювані вміння (очікувані результати):	_____
Інструкції для учнів:	_____
Метод збору даних:	☐ Паперовий бланк ☐ Google Forms ☐ Вербальне опитування
Час проведення:	_____ хв

2. Ключ відповідей і порого

Ключ правильних відповідей:	A1 _____ A2 _____ B1 _____ B2 _____ C1 _____ C2 _____
Порогове значення успішності (бали / %):	_____
Інструкція щодо подальших дій (диференціація):	_____

Бланк спостережень

№ з/п	Прізвище, ім'я	Уміння									Сума балів	Примітки та рекомендації
		1			2			3				
		0	1	2	0	1	2	0	1	2		
1.												
...												

Планування подальшої роботи

Загальний висновок по групі (1–2 речення):

План диференційованих дій (конкретні завдання на наступний урок / наступне заняття):

1.

2.

1.3. УНІВЕРСАЛЬНА РУБРИКА ОЦІНЮВАННЯ (4 рівні)

Призначення

- Забезпечує прозорі орієнтири для оцінювання продуктів/виступів, підтримує само- та взаємооцінювання, фіксує прогрес під час модуля.

Сфера застосування

- Проміжні демо, підсумковий захист, групові/індивідуальні завдання в межах проєктного модуля. Як користуватися (інструкція, 3 кроки)

1. Оберіть 3–5 критеріїв під цілі модуля (предметні, процесуальні, презентаційні).
2. Коротко опишіть 4 рівні якості (1 – підтримка, 2 – базовий, 3 – добрий, 4 – високий) із прикладом «як виглядає 4».
3. За потреби задайте ваги критеріїв і зафіксуйте підсумок/наступні кроки

Бланк рубрики (4 рівні)

1. Загальна інформація

Тема/модуль: _____

Дата проведення: _____

Клас/група: _____

Команда/учень: _____

Продукт/виступ: _____

2. Критерії та рівні якості (позначте ✓ та/або впишіть короткий опис)

Критерій	1 потребує підтримки	2 базовий	3 Добрий	4 високий	Вага
Зміст і точність	☐	☐	☐	☐	☐
	_____	_____	_____	_____	_____
Аргументація/ докази	☐	☐	☐	☐	☐
	_____	_____	_____	_____	_____
Оформлення / візуалізація	☐	☐	☐	☐	☐
	_____	_____	_____	_____	_____
Співпраця/ внесок	☐	☐	☐	☐	☐
	_____	_____	_____	_____	_____
Комунікація/ таймінг	☐	☐	☐	☐	☐
	_____	_____	_____	_____	_____

Підказка: за потреби підставте власні критерії з «паспортом модуля» (предметні/процесуальні/презентаційні).

3. Підсумок

Сума балів (з урахуванням ваг): _____ / _____
Рівень: 1 2 3 4

4. Зворотний зв'язок і наступні кроки

Сильні сторони:

Що покращити/як:

Домовленість до наступної ітерації/уроку:

Опис рівнів якості (орієнтовний)

Критері	1-Потребує підтримки	2-Частково	3-Добрий	4 - Високий
Зміст і точність	Є суттєві помилки, зміст неповний	Основні поняття подані, але з неточностями	Пояснення загалом правильні, без критичних прогалин	Повністю точний, логічно пов'язаний зміст
Аргументація / докази	Твердження без доказів	Є приклад, але поверховий	Кілька прикладів, здебільшого доречні	Чітка логіка + перевірені, різні джерела
Оформлення / візуалізація	Важко читати, неохайно	Частково зрозуміло, є неточності	Здебільшого зрозуміло, охайно	Дуже зрозуміло, структуровано, візуально привабливо
Співпраця / командна	Команда неузгоджена, ролі не визначені	Співпраця	Є розподіл ролей, команда працює злагоджено	Висока взаємопідтримка, чіткі ролі, командний результат

1.4. УНІВЕРСАЛЬНА РУБРИКА “3x3” (проміжні демо)

Призначення

- Забезпечення швидкого та прозорого оцінювання навчальних продуктів (плакат, есе, презентація, демонстрація).

Сфера застосування

- Завершення мініпроєкту, підсумковий етап уроку, презентація навчального рішення.

Опис рівнів якості (орієнтовний)

Рівень	Назва	Характеристика
0	Незадовільний	Не виконав завдання / Не відповідає вимогам.
1	Базовий	Виконання демонструє початкове розуміння.
2	Достатній	Виконання демонструє ґрунтовне розуміння.
3	Високий	Виконання є винятковим та оптимальним.

1.5. МІНІ АРКУШ РЕФЛЕКСІЇ «ПЛЮС – ДЕЛЬТА»

Призначення

- Стимулювання швидкої рефлексії учнів (самооцінювання) та оперативної корекції навчального курсу.

Рекомендований час виконання

- 2 хвилини.

Бланк рефлексії «Плюс – Дельта»

Шаблон для учня

Успіхи («Плюс»): Що спрацювало / Яким результатом я пишаюся?

Можливості для зростання («Дельта»): Що необхідно змінити / Що я планую потренувати?

План дій: Мій наступний конкретний крок / Мета:

1.6. СПЕЦИФІКАЦІЯ «ГОТОВИЙ ПРОДУКТ, ЯКИЙ ВІДПОВІДАЄ ВСТАНОВЛЕНИМ ВИМОГАМ

Призначення

- Описує єдині вимоги до підсумкового продукту (будь-якого формату) й надає узгоджену шкалу оцінювання для підсумкового захисту та проміжних демо.

Сфера застосування (коли використовувати)

- Фінальні захисти, проміжні демонстрації, перевірка готовності перед публічною презентацією.

Встановлені вимоги (що перевіряємо)

- Зміст і коректність (точність фактів/обчислень; пояснення «чому»).
- Докази й джерела (≥ 2 надійні джерела/відтворювані дані; посилання; візуалізація).
- Структура і логіка (вступ – основна частина – висновки; відповідність меті; таймінг).
- Якість оформлення (читабельність, грамотність, коректні підписи/посилання).
- Командна робота/самостійність (видимий внесок ролей; міні-усний захист за потреби).

Як користуватися (інструкція, 4 кроки).

1. Оголосіть вимоги на старті модуля; дайте приклад «рівня 4».
2. На проміжному демо заповніть скорочений бланк (ті ж 5 вимог, без ваг).
3. На захисті використовуйте повний бланк (нижче): виставте рівні та короткі примітки.
4. Зафіксуйте «було – стало» (скан/фото, посилання на чернетки).

Бланк рубрики за критерієм «Готовий продукт, який відповідає встановленим вимогам»

Вимога	1- Підтримка	2- Базовий	3-Добрий	4- Високий	Вага
Зміст і точність	Є суттєві помилки, зміст неповний	Основні поняття подані, але з неточностями	Пояснення загалом правильні, без критичних прогалин	Повністю точний, логічно пов'язаний зміст	—
Аргументація / докази	Твердження без доказів	Є приклад, але поверховий	Кілька прикладів, здебільшого доречні	Чітка логіка + перевірені, різні джерела	—
Оформлення / візуалізація	Важко читати, неохайно	Частково зрозуміло, є неточності	Здебільшого зрозуміло, охайно	Дуже зрозуміло, структуровано, візуально привабливо	—
Співпраця / командна робота	Команда неузгоджена, ролі не визначені	Співпраця часткова, виникають конфлікти	Є розподіл ролей, команда працює злагоджено	Висока взаємопідтримка, чіткі ролі, командний результат	—

Підсумок

Сума балів (з урахуванням ваг): _____ / _____
 Рівень: 1 2 3 4

Чекліст «Перед захистом» (коротка версія для команди)

- Перевірено факти/обчислення (ким?): _____
- Є 2+ надійні джерела/дані + коротке пояснення достовірності
- Структура виступу відрепетирувана; таймінг витримано
- Матеріали відкриваються з іншого пристрою; є резервна копія
- Кожен знає свою репліку; готові відповіді на 1–2 уточнювальні запитання

1.7. ЧЕКЛІСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ДЖЕРЕЛ (CRAAP)

Призначення

• Допомагає оцінити надійність, точність і доречність інформаційних джерел перед використанням у навчанні, проєктах або публічних виступах. Сприяє розвитку критичного мислення та інформаційної грамотності.

Сфера застосування (коли використовувати)

- Під час підготовки до проєктної, дослідницької або аналітичної роботи.
- Перед включенням інформації у підсумковий продукт або презентацію.
- На етапі перевірки достовірності даних і посилань у командних завданнях.

Встановлені критерії

Критерій (CRAAP)	Що оцінюємо / уточнюємо
C – Актуальність (Currency)	Коли створено або оновлено джерело? Чи відповідає воно сучасному контексту теми?
R – Доречність (Relevance)	Наскільки матеріал пов'язаний із вашим запитом або дослідницьким питанням? Чи відповідає рівню аудиторії?
A – Авторитетність (Authority)	Хто автор або установа? Чи має автор фахову підготовку, досвід, публікації?
A – Точність (Accuracy)	Чи підтверджено дані доказами або посиланнями на інші джерела? Чи є фактичні помилки?
P – Мета (Purpose)	З якою метою створено матеріал – інформувати, переконати, розважити, продати? Чи є ознаки упередженості?

Як користуватися (інструкція, 4 кроки)

1. Обрано джерело – запишіть його назву, автора, дату публікації.
2. Перевірте за п'ятьма критеріями CRAAP, виставляючи оцінку від 1 до 5 (1 – низький рівень, 5 – високий).
3. Підрахуйте загальну суму балів.
4. 21–25 балів – джерело надійне;
5. 15–20 балів – потребує додаткової перевірки;
6. <15 балів – краще не використовувати.
7. Зробіть коротку примітку: що саме викликає довіру або сумнів.

Бланк оцінювання за моделлю CRAAP

Критері	1- Низький	2-Базовий	3-Добрий	4-Високи	5-Відмінн	Бали
C – Актуальність (Currency)	Дані застарілі, без дати оновлення	Дата є, але інформація частково втратила актуальність	Інформація переважно актуальна	Свіжі дані, перевірені посилання	Новітні, підтверджені дані, дата оновлення вказана	
R – Доречність (Relevance)	Не стосується теми	Частково відповідає	В цілому доречно, але поверхово	Добре відповідає темі й аудиторії	Повністю релевантне джерело, відповідає меті дослідження	
A – Авторитетність (Authority)	Автор невідомий / сумнівний	Є ім'я, але без кваліфікації	Автор/ організація частково фахові	Автор має підтверджену експертизу	Авторитетне джерело, визнане у галузі	
A – Точність (Accuracy)	Є фактичні помилки	Немає перевірки фактів	Інформація здебільшого точна	Посилання на джерела є	Дані перевірені, з посиланнями на надійні ресурси	
P – Мета (Purpose)	реклама/ Пропаганда	Є елементи упередженості	Мета не завжди зрозуміла	Переважно нейтральне		
					Підсумок:	25

Чекліст «Перед використанням джерела» (коротка версія)

- Є чітко зазначений автор і дата публікації.
- Джерело оновлене, містить сучасні дані.
- Інформація підкріплена доказами або посиланнями.
- Автор/організація має авторитет у темі.
- Матеріал об'єктивний, без реклами чи маніпуляцій.

РОЗДІЛ 2. ЧЕКЛІСТИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

2.1. ЧЕКЛІСТ ПІДГОТОВКИ ДО КОМПЕНСАТОРНОГО УРОКУ

Призначення

- Допомагає швидко й системно підготувати компенсаторний урок для надолуження конкретних прогалин: визначити цілі, підібрати матеріали, спланувати підтримку та оцінювання. Забезпечує послідовність дій учителя й економію часу підготовки.

Мета компенсаторного уроку:

Ключові вміння для діагностики (2–3):

Критерії перевірки готовності

Статус	Критерій
☐	Розроблена експрес-діагностика (3–6 запитань) та встановлені порогові значення рівнів.
☐	Запланована диференціація навчальних завдань відповідно до виявлених рівнів (базовий/достатній/високий).
☐	Визначено 1 основний інтерактивний метод/формат (проект, гра, творче завдання) без змішування в межах одного етапу.
☐	Дібрані навчальні засоби та матеріали відповідно до обраного методу (цифрові або паперові).
☐	Розроблений план дій А/Б на випадок тривоги/блекауту та підготовлені матеріали для роботи в укритті.
☐	Запланований механізм мікрооцінювання та зворотного зв'язку (рубрика, самооцінювання, світлофор тощо).
☐	Організована адресна рефлексія та диференційоване домашнє завдання, спрямоване на усунення виявлених прогалин.

Перелік використаних матеріалів та посилань:

2.2. ЧЕКЛІСТ ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ РОБОТИ

Ключові вміння для діагностики (2–3):

Загальний час виконання: _____ хв

Формування груп (кількість осіб у групі):

Критерії / алгоритм організації

Статус	Критерій
☐	Визначені та чітко пояснені ролі учасників (спікер, дослідник, тайм-кіпер, секретар).
☐	Основна інструкція сформульована в 1 абзац та доповнена контрольним переліком кроків, візуалізованих для груп.
☐	Оголошені критерії успіху виконання завдання (3–4 чіткі пункти).
☐	Запущено таймер; визначені проміжні контрольні точки (___ та ___ хв) для моніторингу часу.
☐	Встановлені невербальні сигнали (наприклад, “світлофор”) для оперативного запиту допомоги вчителя.
☐	Запланований підсумок: 30–60 с міні-презентації ключових результатів від кожної групи.
☐	Організована рефлексія (самооцінювання) за допомогою аркуша “Плюс–Дельта” або техніки “Мікрофон” (1 цільове запитання).

2.3. ЧЕКЛІСТ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ІГРОВИХ ФОРМАТІВ

Призначення

- Є опорою для безпечного й результативного використання ігрових механік у межах проектно-модульних занять: від вибору формату до критеріїв успіху. Допомогає швидко перевірити готовність простору, ролі, правила, таймінг і зворотний зв'язок.

Тип ігрового формату / механіка:

Навчальна мета (компетентність):

Тривалість ігрового формату: _____ хв

Критерії / алгоритм проведення

Статус	Критерій
☐	Проведено короткий організаційний/стабілізаційний етап (1–2 хв: дихальні вправи або рух).
☐	Правила гри пояснені лаконічно, продемонстрований приклад ігрового ходу.
☐	Ролі в команді розподілені; зафіксовані часові ліміти та кількість раундів.
☐	Контент гри відповідає нормам безпеки; визначені чіткі рамки змагального елементу.
☐	Забезпечено фіксацію результатів: ☐ Паперові носії (картки) ☐ Цифровий додаток (назва: _____).
☐	Проведено швидкий підсумок: аналіз “що вдалося / яке правило потребує додаткового тренування”.
☐	Здійснена фіксація даних для планування подальших диференційованих дій (індивідуальне спрямування).

2.4. ЧЕКЛІСТ ЗАПУСКУ МІНІПРОЄКТУ (1-3 уроки)

Проблема / Виклик (Навчальний запит):

Очікуваний мінімальний життєздатний продукт (MVP):

Критерії / алгоритм запуску

Статус	Критерій
☐	Ролі учасників розподілені, а функції ролей чітко пояснені (забезпечені роздавальними матеріалами).
☐	Створено календар проєкту з чіткими проміжними контрольними точками.
☐	Визначені необхідні ресурси (матеріальні, цифрові, людські) та способи доступу до них.
☐	Обрана рубрика оцінювання та забезпечена її візуалізація (критерії відомі з першого уроку).
☐	Розроблений план Б (для укриття/блекауту) та офлайн-версії завдань для кожного етапу проєкту.
☐	Заплановані проміжні мінідемонстрації та ретроспективні зустрічі (наприклад, 2×5 хв) для коригування роботи.
☐	Узгоджений формат фінальної демонстрації (аудиторія, місце, час) та механізм захисту продукту.

Рефлексія та аналіз проєкту

2.5. ЧЕКЛІСТ “ПАПКА ДЛЯ РОБОТИ В УКРИТТІ”

Критерії базового комплекту

Статус	Критерій
☐	Комплект карток-завдань (30–40 од.) із базових компетентностей (читання, математична грамотність, мовлення).
☐	Набір маніпулятивних матеріалів (лінійки, мотузка/рулетка, фішки для ігор).
☐	Маршрутні листи завдань та візуальні засоби зворотного зв'язку (“світлофор”) для всього класу.
☐	Засоби фіксації часу (таймер, пісочний годинник) та канцелярські товари (маркери, скотч, папір А4/А3).
☐	Друковані шаблони рубрик оцінювання та аркушів рефлексії (“Плюс–Дельта”) для учнів.
☐	Цифрове дзеркало всіх навчальних файлів та інструкцій, збережене на хмарному сховищі (з доступом офлайн).

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДОВАНІ РЕСУРСИ

3.1. ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ КОМПЕНСАТОРНОГО

Назва інструменту	Тип (функція)	Методичне застосування	Використовую ☐ ✓
Kahoot	Гейміфіковане опитування	Проведення експрес-діагностики → автоматичне формування груп → призначення адресних завдань.	☐
Mentimeter	Інтерактивне опитування	Швидкий збір думок та рефлексії → оперативний аналіз прогалин → корекція навчального плану.	☐
Padlet	Колабораційна дошка	Збір та систематизація ідей в групах → спільне структурування знань → презентація.	☐
Flipgrid	Відеовідповіді (обговорення)	Усні презентації мініпроєктів → взаємооцінювання та розвиток навичок говоріння.	☐
Canva	Дизайн та візуалізація	Спільне створення інфографіки або візуальних конспектів для кращого засвоєння модулів.	☐
Trello	Проєктне планування	Використання канбан-дошок для менеджменту проєктних етапів та індивідуального відстеження прогресу.	☐

3.2. ЛІТЕРАТУРА ТА ПРАКТИЧНІ МАТЕРІАЛИ

Тип ресурсу	Назва / опис	Цінність для педагога (результат)	Пропозиції щодо негайного впровадження	Доступ / лінк, QR-код
Методичний гайд	Диференційоване навчання	Отримання 3–4 прийомів для компенсаторного навчання / диференціації	Інтегруйте вправу“ в етап узагальнення/закріплення	☐
Збірник вправ	Готові картки/кейси	Готові диференційовані завдання (картки/кейси) для роботи в групах	Використайте “кейс №__” як елемент станційної роботи	☐
Відеокурс	Короткий навчальний модуль	Набуття практичного інструментарію для мікрооцінювання	На основі модуля №__ розробіть діагностичну вікторину	☐
Онлайн-платформа	Готові шаблони модулів	База готових, структурованих модулів для швидкого старту/адаптації	Адаптуйте готовий модуль “_____” відповідно до своєї навчальної теми	☐

РОЗДІЛ 4. ШВИДКИЙ СТАРТ. МЕТОДИЧНА ІНСТРУКЦІЯ

ЯК КОРИСТУВАТИСЯ ЦИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ

Крок 1. Мінімальний набір для старту

- Виберіть 1–2 інструменти оцінювання (наприклад, форму діагностики або рубрику “3×3”).
- Виберіть 1 чекліст (наприклад, для групової роботи або підготовки до уроку).
Цього достатньо для ефективного початку роботи.

Крок 2. Персоналізація та адаптація

- Заповніть таблиці ресурсів (3.1 та 3.2) відповідно до вашого навчального контексту.
- Додайте посилання, QR-коди та офлайн-альтернативи до цифрових інструментів.

Крок 3. Підготовка матеріалів

- Надрукуйте “Папку для роботи в укритті” (2.5).
- Створіть цифрове дзеркало всіх файлів у хмарному сховищі (з доступом офлайн).

Крок 4. Регулярне оновлення та ревізія

- Раз на місяць проводьте ревізію: фіксуйте, що спрацювало, що необхідно додати, а що можна прибрати або замінити.

Головний принцип ефективності

Шаблони беруть на себе “організаційний шум”, забезпечують прозорі правила та швидкий зворотний зв'язок. Саме це прискорює подолання освітніх втрат – щодня, на кожному уроці.

ПЕРСОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА ПЛАНУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ

- Ці інструменти – ваші помічники, а не догма.
- Адаптуйте їх під свій стиль, потреби учнів і можливості школи.

Успіхи у моїй практиці (Що спрацювало?):

План розвитку (Що хочу спробувати наступного місяця?):

Мої адаптації шаблонів (Ключові зміни):

СПІВАВТОРКИ РЕКОМЕНДАЦІЙ:

Олена Буйдіна

Завідувачка кафедри розвитку освітніх галузей
Полтавської академії неперервної освіти ім. М. В. Остроградського,
кандидат педагогічних наук.

Євгенія Дорошенко

Головний спеціаліст відділу моніторингу,
сертифікації та контролю Управління державної служби
якості освіти у Полтавській області.